

Veraarden: een keus voor de toekomst

Onderzoek naar persoonlijke motivatie, maatschappelijke factoren en betekenisgeving bij de keuze voor veraarden als vorm van lichaamsbestemming

Foto afkomstig van website Recompose.life

Masterscriptie Geestelijke Verzorging
Rijksuniversiteit Groningen
Faculteit Religie, Cultuur en Maatschappij

Begeleider: Mw. Dr. B.M.H.P. Mathijssen
Tweede beoordelaar: Mw. Dr. K.E. Knibbe

Oda Kerkvliet (s4195043)

Augustus 2025

“Death is not opposite of life.
For the simple reason it is part of life.
Birth and death are two points
in the same cycle of life”

-Vandana Shiva-

Samenvatting

In deze scriptie staat de vraag centraal waarom mensen kiezen voor veraarden, een duurzame vorm van lichaamsbestemming waarbij het lichaam gecomposteerd wordt tot vruchtbare aarde. Doel is om inzicht te krijgen in persoonlijke motivaties, maatschappelijke factoren en de betekenisgeving die mensen tot deze keuze brengt.

Het kwalitatief onderzoek is verricht aan de hand van vijftien semi-gestructureerde interviews en uitgevoerd met behulp van thematische analyse, gebaseerd op een conceptueel model van betekenisgeving.

De resultaten laten zien dat persoonlijke motivaties vooral gebaseerd zijn op ethische en ecologische verantwoordelijkheid voor de bestemming van het lichaam na de dood. Daarbij spelen het verlangen om iets terug te doen voor de aarde, schuldgevoel over het belasten van het milieu en de wens om zelf te kunnen bepalen wat er met het lichaam gebeurt een rol. Maatschappelijke factoren van invloed zijn onder meer individualisering, kritiek op bestaande uitvaartpraktijken en secularisatie.

Veraarden wordt door deelnemers ervaren als een moreel juiste, esthetisch troostrijke en existentieel betekenisvolle keuze die past bij hun waarden en levenshouding.

Aanbevolen wordt om deze motieven mee te nemen in beleidsvorming rond zowel nieuwe als bestaande vormen van lichaamsbestemming.

Voorwoord

Deze scriptie markeert een bijzonder moment: tegelijk met het afronden van mijn studie ga ik met pensioen als verloskundige/docent. De ‘circle of (working) life’ is daarmee rond.

De keuze voor dit onderwerp sluit hier mooi op aan: elk begin kent een einde en samen vormen ze de kringloop van het leven. Als verloskundige stond ik aan het begin van het leven; met veraarden richt ik me op het einde. Wat mij opvalt, is het verschil in benadering: zwangerschap en geboorte worden zorgvuldig voorbereid, het stervensproces blijft vaak onbesproken. Toch zijn het beide existentiële overgangen, momenten die raken aan vragen over betekenis, verbondenheid en vergankelijkheid. Ze markeren een grens tussen onbekende werelden: wat er vóór onze geboorte was, weten we niet en wat er na de dood komt, evenmin. In die zin spiegelen ze elkaar, met een gedeelde behoefte aan zorg, aandacht en geborgenheid.

Deze scriptie kon ik alleen schrijven dankzij de openheid van de deelnemers, die bereid waren hun persoonlijke gedachten en gevoelens te delen. Tijdens de interviews was voelbaar hoezeer mensen behoefte hadden om over dit onderwerp in gesprek te gaan.

Mijn dank gaat uit naar Brenda Mathijssen voor haar prettige en zorgvuldige begeleiding. Haar scherpe blik en opbouwende feedback hebben mij verder geholpen met schrijven. Dank ook aan Kim Knibbe voor haar rol als tweede begeleider.

Mijn dank gaat ook uit naar Catja die als een ‘vroedvrouw’ naast me stond in dit proces. Op een liefdevolle wijze heeft ze mij gestimuleerd om deze ‘bevalling’ tot een goed einde te brengen. Elsa en Geert wil ik bedanken voor hun waardevolle bijdragen. Elsa, zelf ervaringsdeskundige op het gebied van het schrijven van een masterscriptie, las mee en voorzag mij steeds weer van bruikbare adviezen. Geert vertaalde mijn conceptuele model moeiteloos naar een heldere grafische weergave. Wat een rijkdom om zulke betrokken, creatieve en kundige kinderen te hebben.

Dank aan mijn studiegenoten voor de steun en het delen van lief en leed de afgelopen jaren.

En vooral veel dank aan Nico voor zijn hulp bij het transcriberen, zijn kritische blik op de eindversie en zijn steun tijdens dit proces. Nu komt er eindelijk tijd voor andere plannen.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Voorwoord.....	4
1. Introductie	7
2. Theoretisch kader.....	11
2.1 Zingeving en betekenis	11
2.2 Betekenisgeving	14
2.3 Maatschappelijke ontwikkelingen.....	20
2.4 Het lichaam als bron van betekenis	23
2.5 Vergroening uitvaartpraktijken	24
2.6 Traditioneel toegestane uitvaartpraktijken.....	28
2.7 Samenvatting en conclusie	28
3. Methodologie	30
4. Resultaten en analyse	41
4.1 Waarden en betekenisgeving rond veraarden.....	41
4.1.1 Ethische waarden	42
4.1.2 Esthetische waarden.....	44
4.1.3 Existentiële waarden	46
4.1.4 Conclusie.....	48
4.2 Persoonlijke, sociale en ecologische motieven	49
4.2.1 Persoonlijke context.....	49
4.2.2 Sociale context	52
4.2.3 Ecologische context.....	56
4.2.4 Conclusie.....	59
4.3 Betekenisgeving rondom sterfelijkheid, afscheid en rouw.....	60
4.3.1 Sterfelijkheid	60
4.3.2 Afscheid	62
4.3.3 Rouw	63
4.4 Conclusie en discussie.....	65

5. Conclusie, discussie en aanbevelingen	66
5.1 Antwoorden op de deelvragen	66
5.2 Reflectie op het theoretisch kader	68
5.3 Nieuwe inzichten	69
5.4 Sterke en zwakke punten van het onderzoek	70
5.5 Implicaties voor theorie, praktijk en beleid	71
5.6 Conclusie	73
Bibliografie	74
Bijlagen	81
Bijlage 1 Topiclijst	81
Bijlage 2 Oproep LinkedIn	82
Bijlage 3 Informatieblad Onderzoek Veraarden	83
Bijlage 4 Demografische gegevens geïnterviewden (onder pseudoniem)	86
Bijlage 5 Benoemde aspecten van veraarden met daaraan gekoppelde waarden	87
Bijlage 6 Motieven voor veraarden	89
Bijlage 7 Template Data Management Plan	90
Bijlage 8 Human Subject Research	94

1. Introductie

Context en achtergrond

De manier waarop samenlevingen omgaan met de dood is niet alleen een culturele en religieuze kwestie, maar heeft ook ecologische en ethische aspecten in zich die meer en meer aandacht krijgen. In een tijd waarin de klimaatcrisis steeds urgenter wordt gevoeld en duurzaamheid een integraal onderdeel is van maatschappelijke discussies, zoeken mensen naar alternatieve methoden van lichaamsbestemming die beter aansluiten bij hun waarden en overtuigingen (Robertson, 2022; Mathijssen, 2025). Veraarden is zo'n methode waarbij het lichaam van de overledene op een gecontroleerde manier gecomposteerd wordt naar vruchtbare aarde (Do, 2024).

Traditionele methoden van lichaamsbestemming hebben een aantoonbare impact op het milieu (Coöperatie DELA, 2024). Volgens de Gezondheidsraad (2020) leidt cremieren tot de uitstoot van broeikasgassen en fijnstof wat het milieu extra belast. Bij een traditionele begrafenis is met name het importeren en vervolgens vormgeven van grafstenen belastend (Coöperatie DELA, 2024).

De noodzaak tot maatschappelijke ecologische transitie wordt breed onderbouwd in wetenschappelijke literatuur. In het rapport *World Scientist' Warning of a Climate Emergency'*, ondertekend door duizenden wetenschappers, wordt gewezen op de gevolgen van klimaatverandering en de noodzaak om veranderingen aan te brengen in het huidige systeem om verdere ecologische schade zoveel mogelijk te beperken (Ripple et al., 2020). De auteurs benadrukken dat vermindering van broeikasemissies, het behoud van ecosystemen en de transitie naar een circulaire economie cruciale stappen zijn om de aarde leefbaar te houden. Dit vraagt niet alleen om verandering in consumptiepatronen en energieverbruik, maar ook om herziening van sectoren zoals de afvalverwerking en de uitvaartbranche. Een belangrijke aanbeveling uit dit rapport is om over te stappen op technieken die minder afhankelijk zijn van eindige grondstoffen.

Dit sluit aan bij de beoordelingscriteria van de Gezondheidsraad (2020), die stelt dat nieuwe vormen van lichaamsbestemming moeten voldoen aan de volgende drie criteria:

duurzaamheid, veiligheid en waardigheid. Veraarden lijkt binnen deze kaders te passen en sluit aan bij de principes van circulaire economie. De menselijke compost kan bijdragen aan bodemvruchtbaarheid en biodiversiteit, terwijl het een minimale belasting voor het milieu zou opleveren. In de Verenigde Staten en in verschillende Duitse deelstaten is deze methode al toegestaan.

Ondanks de potentiële voordelen is veraarden in Nederland nog niet officieel erkend als toegestane vorm van lichaamsbestemming. De Gezondheidsraad erkende wel in 2020 dat de waardigheid van de overledene geborgd wordt en dat veraarden waarschijnlijk milieuvriendelijker is dan de traditionele methoden. Verder stelde de Gezondheidsraad (2020) dat er meer informatie nodig was over de exacte milieueffecten en de mogelijke risico's van pathogenen en medicijnresten in de bodem. Inmiddels zijn er nieuwe wetenschappelijke onderzoeken uitgevoerd in Duitsland en de Gezondheidsraad heroverweegt momenteel de toelating van veraarden als duurzaam alternatief van lichaamsbestemming. In 2025 stelt zij op verzoek van de minister een commissie in om de toelaatbaarheid van veraarden opnieuw te evalueren (*Veraarden*, z.d.).

Relevantie en doelstelling

De discussie over duurzame lichaamsbestemming is van toenemend belang, mede gezien de verwachte stijging van het aantal sterfgevallen als gevolg van de vergrijzing van de naoorlogse geboortegolf en de daarmee gepaard gaande milieubelasting (*Sterfte/Volksgezondheid en Zorg*, z.d.).

Dit onderzoek draagt bij aan zowel de wetenschappelijke als de maatschappelijke discussie. Op maatschappelijk niveau biedt het inzicht in de motivaties achter de keuze voor veraarden, wat kan bijdragen aan het publieke debat en de actuele beleidsvorming rondom de mogelijke toelating en regulering van deze methode in Nederland. Op wetenschappelijk vlak levert het een eerste, verkennende en verdiepende bijdrage aan de kennis en betekenisgeving rondom veraarden en de invloed van persoonlijke en maatschappelijke waarden op deze keuze.

Waar de Gezondheidsraad zich richt op de praktische, technische en juridische haalbaarheid van veraarden, ontbreekt nog een diepgaand inzicht in de motivaties van mensen die deze methode overwegen. Dit onderzoek richt zich daarom op de vraag welke overwegingen een rol spelen bij mensen die kiezen voor veraarden als vorm van lichaamsbestemming. Hierbij wordt niet uitsluitend gekeken naar duurzaamheid, maar ook naar factoren zoals persoonlijke overtuigingen, spirituele aspecten en de wens om op een bepaalde manier herinnerd te worden. Deze bredere benadering erkent dat lichaamsbestemming niet alleen een technisch proces betreft, maar ook impact heeft op het welzijn van de stervende en diens naasten.

Onderzoeksvraag en deelvragen

Om inzicht te krijgen in de keuze voor veraarden richt dit onderzoek zich op de volgende hoofdvraag:

Welke persoonlijke motivaties en maatschappelijke factoren beïnvloeden de keuze voor veraarden als vorm van lichaamsbestemming, en welke betekenis geven mensen aan deze keuze?

Om antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag zijn de volgende deelvragen opgesteld:

1. Hoe wordt betekenisgeving omschreven in de literatuur?
2. Welke ethische, esthetische en existentiële waarden vinden mensen belangrijk bij veraarden?
3. Welke persoonlijke, sociale en ecologische motieven spelen een rol bij de keuze voor veraarden?
4. Hoe helpt de keuze voor veraarden mensen bij het omgaan met sterfelijkheid, afscheid en rouw?

Onderzoeksopzet

Om inzicht te krijgen in de beweegredenen achter de keuze voor veraarden, is een kwalitatief onderzoek uitgevoerd bestaande uit literatuurstudie en vijftien semi-gestructureerde interviews. In de interviews is onderzocht welke factoren van invloed zijn op deze keuze. Wordt de keuze voornamelijk gemaakt vanuit milieuoverwegingen, of zijn er ook andere waarden en emoties die hierin meespelen? Hoe verhoudt de persoonlijke keuze zich tot bredere maatschappelijke debatten over duurzaamheid?

Leeswijzer

De scriptie is opgebouwd uit vijf hoofdstukken waarvan dit hoofdstuk (Introductie) het eerste is. In hoofdstuk twee is een theoretisch kader geschreven. Hierbij is op basis van literatuuronderzoek het concept betekenisgeving onderzocht, zijn de belangrijkste theorieën en modellen opgenomen die relevant zijn voor dit onderzoek en is beschreven wat er onder veraarden wordt verstaan. De eerste deelvraag wordt hiermee beantwoord. Hoofdstuk drie beschrijft de methodologie. Hierin staat meer informatie over de deelnemers, hoe de data zijn verzameld en de analyse is uitgevoerd. Hoofdstuk vier ordent de verzamelde data, geeft een beschrijving van de resultaten van het onderzoek en beantwoordt de deelvragen twee, drie en vier. In hoofdstuk vijf volgt de conclusie, discussie en aanbevelingen.

2. Theoretisch kader

In deze studie staat de vraag centraal welke persoonlijke motivaties en maatschappelijke factoren van invloed zijn op de wijze waarop mensen betekenis geven aan veraarden. Dit theoretisch kader begint dan ook met een definitie en conceptualisering van betekenisgeving. Vervolgens worden de maatschappelijke factoren besproken die van invloed kunnen zijn op de acceptatie en betekenisgeving van het proces van veraarden. Daarna wordt aandacht besteed aan de wijze waarop het lichaam na de dood van betekenis kan zijn binnen rituele en ecologische kaders. Ten slotte wordt ingegaan op de vergroening van de uitvaartpraktijk. Het proces van veraarden wordt daarbij toegelicht, evenals in het kort de wettelijk toegestane vormen van lichaamsbestemming. De persoonlijke motivaties rondom veraarden zijn verder onderzocht door middel van interviews. Dit theoretisch kader biedt daarmee de nodige achtergrond om de onderzoeksresultaten beter te begrijpen.

2.1 Zingeving en betekenis

Dit onderzoek richt zich op de wijze waarop mensen betekenis geven aan veraarden als vorm van lichaamsbestemming. Het is daarom van belang om toe te lichten wat onder *betekenisgeving* wordt verstaan en hoe dit zich verhoudt tot het verwante begrip *zingeving*.

Eerst kijk ik naar het dagelijks gebruik van deze woorden en vervolgens naar de wijze waarop deze termen in de literatuur worden gebruikt. Daarbij is gekozen om zingeving te benaderen vanuit drie invalshoeken: de beroepsstandaard voor geestelijk verzorgers (*Beroepsstandaard Geestelijk Verzorger*, 2019), de visie van Alma (2020), en de definitie binnen de palliatieve zorg die gebruik maakt van de consensusdefinitie zoals beschreven door Puchalski et al. (2014). De beroepsstandaard is opgenomen omdat deze aansluit bij mij als student van de masteropleiding Geestelijke verzorging. De andere twee invalshoeken zijn gekozen omdat zij vormen van zingeving omschrijven met aandacht voor verbondenheid met de natuur, wat ook bij veraarden een belangrijk element is.

In de meest algemene en dagelijkse betekenis van de woorden 'zingeving' en 'betekenis', verwijst betekenis naar het toekennen van waarde aan iets, terwijl zingeving

gaat over het zoeken naar die betekenis (van Dale, z.d.). Vanuit dat perspectief is zingeving dus de zoektocht van hoe wij als mensen betekenis geven aan wat ons omringt.

In het wetenschappelijk onderzoek echter bestaat er niet één duidelijke definitie over zingeving en betekenisgeving. Betekenisgeving, zingeving maar ook spiritualiteit en religie zijn begrippen die afhankelijk van discipline, culturele context en onderzoekskader anders worden ingevuld. In de Engelstalige literatuur wordt de term ‘zingeving’ vaak aangegeven met de begrippen ‘religion’ en/of ‘spirituality’. Deze begrippen komen grotendeels overeen met het Nederlandse begrip zingeving, dat doorgaans ook spiritualiteit en religie omvat. In de beroepsstandaard voor geestelijk verzorger (VGVZ, 2015) is gekozen voor zingeving als overkoepelende term, waaronder ook religie en spiritualiteit vallen.

In die beroepsstandaard wordt de relatie tussen zingeving en betekenisgeving duidelijk omschreven. De VGVZ (2015) omschrijft zingeving als “het actieve, informele en individuele aspect van het proces waarmee mensen hun leven ordenen en betekenis geven”. Zingeving is de persoonlijke ervaring of zoektocht naar wat ertoe doet. Betekenisgeving wordt omschreven als het proces van duiden, interpreteren en structureren van ervaringen binnen een bredere levensoriëntatie (VGVZ, 2015). Hier wordt de tweedeling tussen zingeving als een zoektocht naar betekenisgeving goed zichtbaar.

Volgens Alma (2020) zorgen de begrippen zingeving en betekenisgeving regelmatig voor verwarring. Enerzijds worden ze vaak als synoniem gebruikt: al ons handelen heeft betekenis en geeft daardoor zin. Anderzijds wordt zingeving soms in enge zin gebruikt als synoniem van spiritualiteit, en daarmee als een onderdeel van betekenisgeving. Alma (2020) spreekt om die reden liever over het verlangen naar zin en het opdoen van zinervaring. Dit verlangen naar zin beschouwt zij als een menselijke drijfveer om betekenis te geven aan het leven, aan ervaringen, relaties en de wereld om ons heen. Zin ontstaat in relatie met anderen en met de wereld, en is een dynamisch proces.

Die verbondenheid kan zich op verschillende manieren uiten: in contact met andere mensen, maar ook in relatie tot de natuur, kunst of het transcendente. Alma (2020) onderscheidt drie dimensies in het verlangen naar zin: existentieel, ethisch en esthetisch. De existentiële dimensie betreft het gevoel van verbondenheid met anderen, de natuur en

het universum als geheel. Het gaat om de zoektocht naar en het ervaren van diepere betekenis en transcendentie. De ethische dimensie betreft de morele waarden en keuzes die mensen maken in hun leven. Het gaat om het handelen volgens ethische principes en het bijdragen aan het welzijn van anderen en de wereld. De esthetische dimensie behelst het streven naar schoonheid, bijvoorbeeld in kunst of natuur, en verwondering als bron van zinervaring. Verbeelding speelt hierbij een rol in het zoeken naar zin. Verbeelding helpt om het leven op nieuwe manieren te begrijpen en om alternatieve betekenissen te ontdekken (Alma, 2020). Kortom, voor Alma is het verlangen naar zin een manier die mensen aanzet om betekenisvolle verbindingen aan te gaan met zichzelf, anderen en de wereld met behulp van de kracht van verbeelding. De drie genoemde dimensies tonen de gelaagdheid van het menselijk verlangen naar zin.

Dat de natuur een bron van zinervaring is, blijkt uit de manier waarop mensen de natuur ervaren als een plek van rust, verbondenheid en openheid. Van Trigt et al. (2003) laten zien dat zulke ervaringen vaak elementen bevatten die met spiritualiteit worden geassocieerd, zoals het gevoel deel uit te maken van een groter geheel.

Waar religie vroeger een belangrijke bron van spiritualiteit/zingeving was, is dit door de secularisatie afgenomen (Davies, 2015). Religieuze tradities en rituelen rond de dood worden niet langer door iedereen gedeeld, maar worden vaker aangepast aan persoonlijke voorkeuren en leefstijl van betrokkenen (Davies, 2015). In de context van de palliatieve zorg ontstond tegen deze achtergrond de behoefte om spiritualiteit breder te definiëren. In de palliatieve fase worden patienten en hun naasten geconfronteerd met sterfelijkheid en verlies, wat existentiële vragen oproept (PZNL, 2018).

Om tot een werkbare en inclusieve definitie van spiritualiteit te komen binnen de zorgcontext, werd in 2009 een internationale consensusbijeenkomst gehouden (Puchalski et al., 2014). Deelnemers waren professionals uit zorg, ethiek en beleid. De focus lag aanvankelijk op de palliatieve zorg, maar de ontwikkelde definitie bleek zodanig breed toepasbaar dat deze sindsdien ook wordt gebruikt in andere domeinen van zorg, onderwijs en beleid. De onderstaande definitie is voortgekomen uit deze consensusbijeenkomst (Puchalski et al., 2014, p.644):

“Spirituality is the dynamic dimension of human life that relates to the way persons (individual and community) experience, express and/or seek meaning, purpose and transcendence, and the way they connect to the moment, to self, to others, to nature, to the significant, and/or the sacred.”

In deze scriptie sluit ik aan bij deze consensusdefinitie van spiritualiteit van Puchalski et al. (2014) als ook bij de dimensies van zinervaring van Alma (2020). Puchalski vat zingeving op als een dynamische dimensie van het menselijk bestaan, gericht op het ervaren, uitdrukken en zoeken naar betekenis, doel en verbondenheid. De drie dimensies van zinervaring van Alma sluiten hier goed op aan. De ethische dimensie komt overeen met de relationele aspecten van spiritualiteit bij het zoeken naar betekenis en doel. De esthetische dimensie past bij het verbonden zijn met het moment en de natuur. De existentiële dimensie sluit aan bij het streven naar betekenis, transcendentie en het heilige. De verbondenheid met de natuur binnen deze definitie sluit nauw aan bij het concept veraarden, waarbij het gecomposteerde lichaam weer onderdeel kan worden in de kringloop van de natuur.

Samenvattend zijn zingeving en betekenisgeving nauw verbonden zijn, maar worden verschillend ingevuld afhankelijk van context en discipline. Zingeving verwijst naar een dynamisch proces in een zoektocht naar wat ertoe doet, terwijl betekenisgeving meer duidt op het interpreteren en ordenen van ervaringen. Binnen de VGVZ (2015) fungeert zingeving als overkoepelend begrip. Alma (2020) kiest voor het begrip ‘verlangen naar zin’ als menselijke drijfveer en benadert dit vanuit een existentiële, ethische en esthetische dimensie. Deze dimensies, die de gelaagdheid tonen van het verlangen naar zin, zie ik als een aanvulling op de consensustheorie van Puchalski (2014).

2.2 Betekenisgeving

Betekenisgeving speelt een cruciale rol in hoe mensen hun wereld ervaren en begrijpen. Het helpt niet alleen om gebeurtenissen te verklaren, maar ook om onszelf en onze relaties te begrijpen.

Betekenisgeving als relationeel proces

Baumeister definieert betekenisgeving als ‘a mental representation of possible relationships among things, events, and relationships’. Het gaat hier vooral over verbinding: betekenis verbindt ervaringen en elementen van het leven met elkaar (Baumeister, 1991). Smit (2015) voegt toe dat betekenisgeving een vorm van duiding is: het interpreteren van relaties tussen mensen, dingen of gebeurtenissen. Dit benadrukt het interpretatieve karakter van betekenisgeving, zoals ook blijkt uit onderzoek van Van Elk en Aleman (2016), die aantonen dat mensen voortdurend proberen samenhang te creëren tussen hun waarnemingen en bestaande overtuigingen. Volgens Alma en Smaling (2010) vindt betekenisgeving vaak onbewust plaats, vooral wanneer het leven als vanzelfsprekend wordt ervaren.

Park (2010, 2017) maakt een onderscheid tussen twee vormen van betekenisgeving: globale betekenis en situationele betekenis. Globale betekenis heeft betrekking op bredere overtuigingen en waarden over het leven: een wereldbeeld waarin men ideeën heeft over zichzelf, anderen en de wereld als geheel. Situationele betekenis daarentegen heeft betrekking op hoe mensen specifieke gebeurtenissen interpreteren. Wanneer een gebeurtenis past binnen het globale betekenisstelsel, ervaart men doorgaans samenhang, verbinding en psychisch welzijn (Park, 2017). Maar wanneer een ervaring haaks staat op iemands wereldbeeld, bijvoorbeeld als iets als onbegrijpelijk, onrechtvaardig of zinloos wordt ervaren, ontstaat er innerlijke spanning. Die spanning zet het betekenisgevingssysteem in werking: men probeert dan actief de situatie te herinterpreteren of men past de globale betekenis aan (Park, 2010).

Hoewel betekenisgeving vaak zichtbaar wordt in tijden van verlies of crisis, is het een altijd aanwezig proces (Park, 2010). Wanneer verbinding met een groter geheel ontbreekt, kan zinloosheid worden ervaren (Smit, 2015). Susen (2019) benadrukt echter dat negatieve ervaringen ook productief kunnen zijn; zij vormen niet alleen een verlies, maar kunnen juist aanzetten tot heroriëntatie en nieuwe vormen van betekenisgeving. Alma (2023) sluit hierop aan door te stellen dat betekenisgeving relationeel ontstaat, mits mensen zich openstellen en wederkerigheid ondervinden.

Betekenisgeving, resonantie en wederkerigheid

Volgens Rosa (2019) ontstaat verbondenheid via resonantie: een wederkerige relatie waarin mens en wereld elkaar raken, beïnvloeden en transformeren.

Rosa beschrijft in zijn resonantietheorie hoe de moderne focus op versnelling, efficiëntie en controle is komen te liggen. Mensen raken daardoor steeds vaker vervreemd van hun omgeving omdat ze zich niet meer verbonden voelen met wat ze doen of meemaken, bijvoorbeeld in bureaucratisch werk of door het leven in een constante stroom van verplichtingen (Rosa, 2018).

Het tegenovergestelde van vervreemding is resonantie. Resonantie, waarbij mensen diep verbonden zijn met hun omgeving, is essentieel voor betekenisgeving (Rosa, 2018). Het gaat om een wederzijdse relatie waarin mens en wereld elkaar raken, op elkaar reageren en daardoor veranderen. Dit is een proces dat zich niet laat plannen of controleren maar zich kenmerkt door openheid en onvoorspelbaarheid (Walter, 2025).

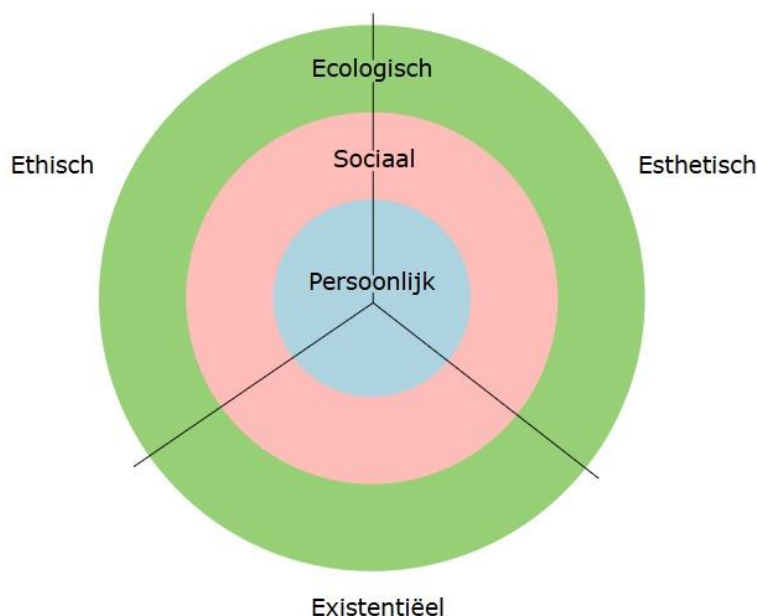
Rosa gaat uit van drie soorten resonerende relaties (ook wel assen genoemd) tussen een persoon en de wereld. Horizontale resonantie (mens tot mens) heeft betrekking op de relaties tussen mensen. Liefde, vriendschappen, familieverbanden, burgerschap en zelfs politieke verhoudingen zijn voorbeelden van sociale resonanties. Diagonale resonantie (mens tot systeem) heeft betrekking op de relatie met institutionele en maatschappelijke groepen en structuren in bijvoorbeeld werk, onderwijs, sport en zorg. Deze as verwijst ook naar hoe mensen zich verhouden tot zaken als technologie, gebouwen, gebruiksvoorwerpen of kunst, voor zover deze deel uitmaken van zulke systemen. Verticale resonantie (mens tot natuur/transcendente) verwijst naar de verbinding met existentiële dimensies, zoals kunst, natuur of spiritualiteit (Rosa 2019). Het transcendente vat ik hierbij op zoals Smit (2015) het heeft beschreven, namelijk als iets overstijgends waarbij er sprake is van 'meer dan' (het menselijke, het tijdelijke of het wereldlijke) zoals zichtbaar wordt in ervaringen rond vergankelijkheid en kringloop.

Om de betekenislagen rondom veraarden systematisch te analyseren, is gekozen voor een conceptueel model dat Alma's driedeling van zinervaring en Rosa's resonantietheorie combineert. Dit heb ik samengebracht in een cirkelvormig conceptueel

model voor betekenisgeving rondom veraarden (zie figuur 1) dat richting geeft aan de analyse van de interviews.

Veraarden raakt op verschillende manieren aan de ethische, esthetische en existentiële dimensies van zinervaring van Alma en aan de drie resonantie-relaties van Rosa: sociaal, materieel en existentieel. In het model worden deze theoretische kaders samengevoegd.

Figuur 1: Conceptueel model voor betekenisgeving rondom veraarden

Het model bestaat uit drie onderling verbonden cirkels die elke een domein van betekenisgeving rondom veraarden vertegenwoordigen: het persoonlijke, het sociale en het ecologische domein. Deze domeinen corresponderen met respectievelijk het individu, de samenleving en de natuur. De resonantie-relaties lopen door alle drie de domeinen heen, maar resoneren niet in elk domein even sterk. De horizontale resonantie (mens tot mens) komt overeen met de persoonlijke cirkel. De diagonale resonantie (mens tot systeem) komt tot uiting binnen het sociale domein, maar beïnvloedt ook het persoonlijke en ecologische domein. Verticale resonantie (mens tot natuur of het transcendente) is met name aanwezig in het ecologische domein. Om de cirkels heen zijn Alma's drie dimensies van zingeving (ethisch, esthetisch en existentieel) aangegeven.

Om deze benadering verder te concretiseren, is het model ook uitgewerkt in een matrix (tabel 1). Hierin worden de drie zingevingsdimensies gecombineerd met de drie domeinen, wat resulteert in negen betekenisvelden. Elk veld vertegenwoordigt een invalshoek op hoe mensen betekenis geven aan verandaen. Deze velden kennen echter geen scherpe scheidslijn.

Tabel 1: conceptueel model voor betekenisgeving in matrixvorm

	<i>Persoonlijk</i> <i>(mens-mens)</i>	<i>Sociaal</i> <i>(mens-systeem)</i>	<i>Ecologisch</i> <i>(mens-natuur/spiritualiteit)</i>
<i>Ethisch</i> (afweging goed-kwaad, acties en keuzes die moreel juist zijn)	Morele overwegingen in persoonlijke relaties, gericht op verbondenheid en verantwoordelijkheid	Verantwoordelijkheid binnen maatschappelijke structuren en systemen	Morele plicht ten aanzien van natuur, toekomstige generaties en ecologisch evenwicht
<i>Esthetisch</i> (ervaren van schoonheid in kunst, cultuur en natuur)	Ervaring van schoonheid en troost in relaties en symbolische nabijheid (herinneringsobjecten)	Ervaring van schoonheid in rituelen, kunst, vormgeving van afscheid	Schoonheid, harmonie en symboliek in de natuur en kringloop van het leven
<i>Existentieel</i> (zoeken naar de betekenis van het bestaan: wat betekent het om te leven, hoe gaan we om met de dood)	Persoonlijke zingeving en levensvragen waarbij betekenisgeving en verbondenheid in relatie tot anderen	Betekenis via het narratief, rituelen en collectieve herinnering	Opgaan in het grotere geheel, reflectie op leven en sterven vanuit een gevoel van verbondenheid met de natuur

Dit conceptueel model biedt handvatten om de verschillende manieren waarop mensen betekenis geven aan veraarden te verkennen. Tegelijkertijd vraagt dit model om een kritische reflectie. Het gaat uit van een bepaalde invalshoek om betekenisgeving te benaderen waardoor andere perspectieven mogelijk buiten beeld blijven.

Kritische reflectie op het conceptueel model van betekenisgeving rondom veraarden

Rosa's resonantietheorie biedt een waardevol kader om betekenisgeving als relationeel proces te begrijpen, maar er zijn ook kanttekeningen bij te maken.

Socioloog Susen (2019) wijst op het gebrek aan aandacht voor sociale ongelijkheid en machtsverhoudingen. Hoewel resonantie zich niet laat afdwingen, zijn de voorwaarden waaronder zij kan ontstaan ongelijk verdeeld. Niet iedereen heeft in gelijke mate toegang tot praktijken van betekenisgeving, omdat culturele normen, juridische kaders en sociale posities bepalen wat als legitiem of waardig wordt gezien.

Cheng (2023) bouwt hierop voort door te wijzen op het antropocentrische karakter van Rosa's benadering. Vooral in de diagonale as (relatie mens-systeem) blijft Rosa vaag. Alleen relaties die als positief en resonerend worden ervaren, gelden als betekenisvol, terwijl andere vormen van wederzijdse beïnvloeding nauwelijks erkend worden. Zo laat Cheng zien dat ook overweldigende ervaringen, zoals natuurrampen, betekenisvol kunnen zijn, ondanks dat ze in Rosa's model snel als vervreemdend worden afgedaan. Ook McDonnell et al. (2017) benadrukken dat conflicten met dominante waarden juist aanleiding kunnen zijn tot nieuwe vormen van betekenisgeving.

Alma's model kent ook beperkingen. Haar driedeling helpt om verschillende lagen van betekenisgeving te structureren, maar het legt impliciet de nadruk op verbondenheid als voorwaarde voor zingeving. Zo tonen Frankl (1978) en Park (2010) aan dat ervaringen van verlies, crisis of zinloosheid vaak een aanleiding vormen tot nieuwe betekenisgeving. Daarnaast ligt de focus in Alma's werk sterk op de individuele beleving. Dit sluit aan bij een geïndividualiseerde samenleving waar zingeving meer als een persoonlijke opdracht wordt gezien (Taylor, 1989). De sociale en collectieve dimensies van betekenisgeving blijven echter onderbelicht.

Ondanks de beperkingen zijn beide modellen goed toepasbaar binnen dit onderzoek. De deelnemers verhouden zich immers positief tot veraarden, waardoor een benadering vanuit resonantie en relationele betekenisgeving goed aansluit. Tegelijkertijd vullen de modellen elkaar aan: waar Alma's model sterk is in het verhelderen van persoonlijke beleving, biedt Rosa een breder relationeel perspectief.

2.3 Maatschappelijke ontwikkelingen

Wie leeft, laat een ecologische voetafdruk na. Dit begint al voordat we geboren worden en strekt zich uit tot lang na onze dood. Gedurende ons leven verbruiken we water, voedsel, brandstof en talloze goederen waar energie en grondstoffen voor nodig zijn. Ook na onze dood laten we een voetafdruk na, bijvoorbeeld door het gebruik van een doodskist, de uitstoot van gassen bij een crematie, of het hebben van een grafmonument. Onze impact op de aarde is dus een levenslang proces en het vraagt om bewuste keuzes als we onze voetafdruk willen verkleinen.

In deze paragraaf onderzoek ik hoe maatschappelijke ontwikkelingen invloed hebben op de manier waarop betekenisgeving rondom veraarden wordt geduid.

Ecologische bewustwording

Het huidige tijdperk wordt door een aantal wetenschappers wel aangeduid met het begrip 'antropoceen': het tijdperk van toenemende invloed van de mensheid op aarde waar het klimaat de gevolgen van ondervindt (Ripple et al, 2020). Er is sprake van een ecologische crisis waarbij menselijke activiteiten onlosmakelijk verbonden zijn met de ecologische veranderingen (Olson 2024). Deze ecologische crisis vraagt om een herbezinning op onze relatie met de natuur en ook op de manier waarop we omgaan met het dode lichaam.

Binnen westerse, christelijke tradities wordt de mens vaak beschouwd als superieur aan de natuur, waarbij de wereld vooral wordt gezien als iets dat gebruikt en beheerst kan worden (Merchant, 2020). Olson (2024) wijst erop dat deze instrumentele houding vervreemding veroorzaakt: de natuur wordt gereduceerd tot object. Alma pleit daarom voor een meer open, ontvankelijke houding waarin wederkerigheid en verbondenheid centraal

staan. Pas als we de wereld ervaren als een betekenisvolle ander, kunnen we zorgzamer en respectvoller handelen (Alma, 2020).

Rosa (2019) sluit daarbij aan met zijn resonantietheorie. In plaats van de wereld te beheersen, moeten we ons er mee verbinden. De ecologische crisis is volgens hem mede een gevolg van een verlies aan resonantie; een tekort aan echte relaties met mensen, dieren, planten en materie. Resonantie kan leiden tot meer betrokkenheid en betekenis.

Olson (2024) stelt dat het menselijk lichaam niet als eindpunt van de voedselketen moet worden gezien, maar als onderdeel van de kringloop van het leven. Dit doorbreekt het idee van menselijke superioriteit en sluit aan bij de groeiende wens om op een ecologisch verantwoorde manier afscheid te nemen (Mathijssen, 2025). Davies en Rumble (2012) laten in hun onderzoek naar natuurbegraven in het Verenigd Koninkrijk zien dat dergelijke keuzes niet alleen ecologische, maar ook morele en existentiële motieven omvatten.

Maatschappelijke ontwikkelingen Nederland

Mathijssen (2025) heeft maatschappelijke aspecten geïdentificeerd in haar onderzoek naar natuurbegraven in Nederland. Omdat natuurbegraven in een aantal opzichten verwant is aan veraarden biedt haar onderzoek waardevolle inzichten die ook op veraarden toepasbaar zijn.

Een van de belangrijkste ontwikkelingen is de eerder genoemde groeiende aandacht voor duurzaamheid en ecologische verantwoordelijkheid. In een tijd waarin klimaatverandering centraal staat in politiek, beleid en persoonlijke levenskeuzes, zoeken mensen ook voor hun uitvaart naar manieren om een zo klein mogelijke ecologische voetafdruk achter te laten (Mathijssen, 2025). Lichaamsbestemming moet in lijn zijn met de leefstijl en waarden van de overledene (Davies & Rumble, 2012). De keuze voor een vorm van lichaamsbestemming die zo min mogelijk belastend is voor het milieu wordt daarbij niet alleen als ecologisch, maar ook als symbolisch ervaren: teruggeven aan de aarde. Het idee van ‘de circle of life’ komt hierin sterk naar voren: de overledene wordt letterlijk weer onderdeel van de natuur. Dit creëert niet alleen een gevoel van continuïteit

van leven, maar biedt nabestaanden ook een plek voor herinnering (Davies & Rumble, 2012).

Ook spelen secularisatie en individualisering een belangrijke rol. Naarmate traditionele religieuze kaders vervagen, ontstaat ruimte voor persoonlijke rituelen die beter aansluiten bij de individuele levensvisie. Steeds vaker wordt afscheid genomen buiten kerkelijke contexten, waarbij de nadruk ligt op autonomie en persoonlijke expressie. Deze ontwikkeling weerspiegelt een bredere maatschappelijke verschuiving waarin mensen niet alleen hun leven, maar ook hun dood willen vormgeven op een manier die past bij hun identiteit en overtuigingen (Mathijssen, 2025).

In deze context krijgen begrippen als ‘natuurlijk’ en ‘natuur’ een ethische lading. Het zijn geen neutrale termen, maar verwijzen naar een moreel verlangen om in harmonie met de aarde te leven en te sterven. Dit sluit aan bij het concept van symbolische onsterfelijkheid, zoals beschreven door Lifton (1973): het idee dat mensen willen voortleven in herinnering van anderen, in verbondenheid met de natuur, verleden en toekomstige generaties (Davies & Rumble, 2012). Ook het denken van Mauss (1974) over ‘de gift’ is hier relevant. Volgens Mauss is een gift nooit geheel belangeloos; het creëert sociale verbondenheid. Toegepast op veraarden betekent dit dat het lichaam niet wordt ‘weggegeven’, maar wordt teruggegeven aan de aarde als een symbolisch geschenk; een uitdrukking van wederkerigheid en dankbaarheid. Die terugkeer is daarmee niet alleen ecologisch van betekenis, maar ook sociaal en moreel geladen (Davies & Rumble, 2012).

Daarnaast speelt de culturele diversiteit in Nederland een rol. Door pluralisering en globalisering ontstaan er uiteenlopende wensen rondom afscheid, herdenking en lichaamsbestemming (Mathijssen, 2025). Internationale invloeden, zoals het werk van Katrina Spade (2013) in de Verenigde Staten, brengen nieuwe vormen van lichaamsbestemming naar Nederland.

Ook technologische ontwikkelingen beïnvloeden de manier waarop mensen met de dood omgaan. Mathijssen (2025) beschrijft hoe bij natuurbegraven middelen zoals GPS wordt ingezet om de toegankelijkheid te vergroten. Veraarden is een gecontroleerd proces waarbij de temperatuur continu wordt gemonitord. Op basis daarvan wordt het proces

bijgestuurd, bijvoorbeeld door het toevoegen van zuurstof (Recompose, z.d.). Zulke toepassingen laten zien dat technologie en natuur niet tegenover elkaar hoeven te staan.

Een andere ontwikkeling is de commercialisering in de uitvaartsector. Uitvaarten worden steeds vaker als producten gepresenteerd, via marketing en maatwerk (Mathijssen, 2025). Tegelijkertijd groeit een tegenbeweging waarin mensen op zoek gaan naar echtheid, eenvoud en verbondenheid met de natuur. Voor sommigen is deze terugkeer naar de aarde een morele daad: een manier om de aarde iets terug te geven na een leven van consumptie (Davies & Rumble, 2012).

Samenvattend ontstaat er een nieuw bewustzijn waarin mensen ook na de dood verantwoordelijkheid willen nemen voor hun ecologische voetafdruk. Het omgaan met het lichaam krijgt daarin nieuwe betekenissen: niet alleen fysiek, maar ook moreel, spiritueel en symbolisch. Deze betekenislagen helpen bij het begrijpen van nieuwe, duurzame vormen van lichaamsbestemming zoals veraarden. De volgende paragraaf onderzoekt hoe nieuwe praktijken zoals veraarden betekenis toeschrijven aan het dode lichaam.

2.4 Het lichaam als bron van betekenis

In lijn met de maatschappelijke ontwikkelingen die eerder besproken zijn, groeit de aandacht voor uitvaartpraktijken waarin het lichaam niet slechts als biologisch restproduct wordt gezien, maar als drager van morele, spirituele en symbolische betekenis (Stengs, 2014). Nieuwe praktijken zoals veraarden benadrukken dat het lichaam ook na de dood deel blijft uitmaken van morele en ecologische kaders, en daarmee een actieve rol speelt in processen van betekenisgeving.

De wijze waarop men omgaat met het dode lichaam weerspiegelt opvattingen over voortbestaan en transformatie. Hertz (1907) laat zien dat de dood niet alleen een biologisch moment is, maar een sociale overgang die ritueel moet worden begeleid. Het lichaam bevindt zich tijdelijk buiten de maatschappelijke orde en moet via symbolische en materiële handelingen opnieuw worden ingebed. Ook de naasten ondergaan een overgang: zij verliezen een geliefde en moeten hun verhouding tot het leven opnieuw ordenen. Rituelen helpen in die ordening van verlies en verbondenheid.

Lifton en Olson (1974) onderscheiden vijf vormen van symbolische onsterfelijkheid, waaronder naast biologische en religieuze, een natuurlijke en ervaringsgerichte vorm van onsterfelijkheid. Juist deze laatste twee komen terug in veraarden: het lichaam leeft voort in de natuurlijke kringloop van leven en dood, en in morele verbondenheid met iets dat de overledene overstijgt, zoals de aarde, toekomstige generaties of het grotere geheel. Het dode lichaam biedt zo aanknopingspunten om op verschillende manieren betekenis en continuïteit te geven aan het leven.

Deze transformatie is niet slechts biologisch, maar raakt ook aan diepere morele en spirituele betekenissen. Engelke (2019) benadrukt dat het lichaam ook na de dood betekenisvol blijft en niet als neutrale materie wordt ervaren. Rituelen geven uitdrukking aan deze lading door aandacht te schenken aan de lichamelijke aanwezigheid. Waar begraven en cremeren doorgaans gericht zijn op afsluiting en verwijdering, kenmerkt veraarden zich juist door een geleidelijke transformatie van lichaam naar menselijke compost. Dit roept vragen op over hoe men omgaat met het overleden lichaam, wat passend is en hoe de relatie met de overledene voelbaar blijft. Engelke laat zien dat juist in deze vragen de morele betekenis van het dode lichaam zichtbaar wordt.

Ook na voltooiing van het proces behoudt de materiële uitkomst van veraarden (menselijke compost) betekenis. Stengs (2014) laat in haar analyse van ‘sacred waste’ zien hoe materiële resten van rituelen, zoals bloemen op herdenkingsplekken, een bijzondere status kunnen krijgen. In lijn daarmee vraagt ook de menselijke compost om een zorgvuldige omgang, bewuste bestemming en rituele duiding.

Veraarden sluit hiermee aan bij wat Mathijssen (2023a) omschrijft als ‘thisworldly afterlives’, waarin voortleven niet gezocht wordt in een transcendente hemel, maar in verbondenheid met natuur, herinnering en gemeenschap. Veraarden belichaamt een vorm van symbolische onsterfelijkheid, waarin het lichaam niet verdwijnt maar transformeert tot vruchtbare compost en zo deel blijft uitmaken van het leven.

2.5 Vergroening uitvaartpraktijken

Er is een groeiende vraag naar “groene” en meer persoonlijke uitvaarten. De conventionele uitvaartsector komt met oplossingen die gericht zijn op het minimaliseren van de impact

van begraven en cremeren. Een voorbeeld is het gebruik van lijkwaden als alternatief voor een houten kist. Tegelijkertijd ontstaan er ook nieuwe concepten over hoe we milieuvriendelijker met het overleden lichaam kunnen omgaan, zoals bijvoorbeeld door veraarden en alkalische hydrolyse. Onderzoek van de Gezondheidsraad (2020) laat zien dat deze twee nieuwe vormen duurzamer zijn dan de conventionele methoden van begraven en cremeren.

In dit onderzoek richt ik me uitsluitend op veraarden. In het kort bespreek ik wel de bestaande uitvaarttechnieken en alkalische hydrolyse, omdat deze mogelijk als alternatieve keuze terugkomen bij de persoonlijke motivatie van mensen tijdens de interviews.

Veraarden

Veraarden, ook wel humaan composteren of natural organic reduction (NOR) genoemd, is oorspronkelijk bedacht en ontwikkeld door Katrina Spade om een oplossing te bieden voor het omgaan met overleden lichamen in stedelijke gebieden in Noord-Amerika (Spade, 2013). Met haar Urban Death Project (UDP) wilde zij een alternatief ontwikkelen voor begraven en cremeren door een systeem om menselijke resten op een milieuvriendelijke manier te composteren tot voedselrijke grond (Spade, 2013; Olson 2024). In 2018 heeft Spade het bedrijf Recompose opgericht dat er op gericht was om NOR gelegaliseerd te krijgen in Amerika. Vanaf 2020 is veraarden toegestaan in zeven staten (Olson, 2024).

Aansluitend ontstond ook in Europa belangstelling voor het concept van veraarden. Zowel in België als in Nederland wordt onderzocht of en hoe veraarden mogelijk is (Veraarden, z.d.)

Veraarden kan zowel op een gecontroleerde manier en op een meer natuurlijke manier plaatsvinden. In België wordt onderzocht of het lichaam op een min of meer natuurlijke manier kan worden gecomposteerd in een afgesloten en beschermde tuin waarin het lichaam in 12 maanden volledig gecomposteerd raakt (*Humusatie – Brengt Leven!*, z.d.). Hierbij wordt het lichaam in een biologisch afbreekbare lijkwade op een plantaardig mengsel van 20 cm dikte gelegd en afgedekt met twee m² van hetzelfde

mengsel. De kans dat veraarden op deze ‘natuurlijke’ manier in Nederland zal worden toegestaan is nihil (Gezondheidsraad, 2020). Nederland neemt daarom vooral Duitsland als voorbeeld waar veraarden momenteel op één plek is gelegaliseerd, namelijk in de deelstaat Sleeswijk-Holstein bij Meine Erde (Mathijssen, in druk).

Meine Erde heeft een methode ontwikkeld waarbij het lichaam in een technisch gecontroleerde omgeving in ongeveer 40 dagen composteert tot vruchtbare aarde. Hierbij wordt het lichaam naakt op een bed met plantaardig materiaal geplaatst in een stalen cocon. Het plantaardige materiaal bestaat uit stro, hooi, alfalfa en houtskool. Het lichaam wordt met hetzelfde mengsel afgedekt. De gesloten cocon wordt geplaatst in een grotere bak waardoor het mogelijk is om de cocon (automatisch) heen en weer te wiegen zodat de inhoud van de cocon zich kan vermengen. De natuurlijke micro-organismen kunnen op deze manier het organische materiaal afbreken waarbij de temperatuur oploopt tot maximaal 80 graden Celsius. Het voordeel van de maximale temperatuur is dat het ontbindingsproces niet belemmerd wordt omdat de essentiële microben die nodig zijn voor de ontbinding blijven leven. Daarnaast worden de meeste pesticiden afgebroken onder 80 graden Celsius. De cocon is zo ontworpen dat het proces in principe zelfregulerend is en zonder extra energietoevoeging kan plaatsvinden. Sensoren houden het proces in de gaten en indien nodig kan dit proces gestuurd worden door aanpassingen van zuurstof, water en temperatuur (Mathijssen, 2024).

Na ongeveer veertig dagen is het composteren voltooid. De vruchtbare aarde wordt uit de cocon gehaald. De overblijfselen van de resterende botten worden vermalen en weer vermengd met de aarde. De niet-organische materialen zoals protheses, vullingen en medische hulpmiddelen worden verwijderd en gerecycled volgens bestaande standaardprocedures (Mathijssen, in druk). Wat overblijft is vruchtbare, koolstofrijke, menselijke compost. In Duitsland is de regelgeving zo dat de vruchtbare aarde alleen op begraafplaatsen mag worden begraven. In Nederland komen er mogelijk meer opties hoe de menselijke compost te hergebruiken. Er wordt gedacht over het gebruik van deze aarde voor herbebossing, landbouwprojecten of in privé-tuinen. Over het precieze gebruik van de vruchtbare aarde zal regelgeving nodig zijn (Mathijssen, in druk).

Alkalische hydrolyse

Alkalische hydrolyse, ook wel resomeren of watercrematie genoemd, is een technologie die in de veterinaire sector al langer wordt toegepast (Wisnewski 2023; Rumble et al., 2014). Het proces verbruikt weinig energie en produceert geen schadelijke emissies (Rumble et al., 2014). Het lichaam wordt afgebroken met water, warmte en kaliumhydroxide. Dit proces duurt twee tot tien uur, afhankelijk van temperatuur en lichaamsgewicht (Robinson, 2023). Na afloop blijven drie rest producten over: botten, niet-organische materialen en restvloeistof. De botten worden gedroogd en vermalen tot fijn poeder. De niet-organische materialen kunnen eventueel worden hergebruikt (*Resomeren, Resomatie of watercrematie*, z.d). De restvloeistof (ongeveer 1500 liter), ook effluent genoemd, is een steriel mengsel van water, kaliumhydroxide en afgebroken organische stoffen zonder traceerbaar DNA (Gezondheidsraad, 2020). De bestemming van de restvloeistof is nog onderwerp van discussie.

Natuurbegraven

Natuurbegraven is een milieuvriendelijk alternatief voor traditioneel begraven. Het lichaam wordt in een natuurlijke omgeving begraven zonder blijvend grafmonument, waarbij uitsluitend biologisch afbreekbare materialen worden gebruikt voor kisten en kleding. Dit minimaliseert de ecologische voetafdruk en draagt bij aan het behoud van de natuur (Mathijssen, 2025). Het graf gaat volledig op in de natuur en blijft onderdeel van het ecosysteem.

Natuurbegraafplaatsen bevinden zich in bossen, heidegebieden en open velden en iedereen kan er begraven worden, ongeacht afkomst of geloof (Mathijssen, 2025). De belangstelling voor natuurbegraven groeit. De aantrekkingskracht sluit aan bij maatschappelijke trends zoals milieubewustzijn, duurzaamheid, individualisering, secularisatie en toename van pluralisme (Mathijssen, 2025).

2.6 Traditioneel toegestane uitvaartpraktijken

Begraven

Bij begraven wordt het lichaam in een kist of biologisch afbreekbare lijkwade in de grond geplaatst (Keizer et al., 2014). Een graf krijgt vaak een grafmonument en kent een minimale grafrust van 10 jaar (Bergen & van den Hoven, 2018).

Cremeren

Bij crematie wordt het lichaam in een oven van 1100 graden Celsius verbrand. Na afloop worden protheses en metalen verwijderd, de botresten vermalen en vermengd met de as. Gemiddeld blijft er drie kilo as over. Elektrisch cremeren wordt steeds populairder vanwege de lagere CO₂-uitstoot (Coöperatie DELA, 2024).

Afstaan aan de wetenschap

Men kan er ook voor kiezen om het lichaam te doneren aan de wetenschap door een handgeschreven verklaring op te stellen (Artikel 18, lid 1 en 19 van de Wet op de lichaamsbestemming). In Nederland zijn acht anatomische instituten waar het lichaam aan geschonken kan worden.

Zeemansgraf

Bij een zeemansgraf wordt het lichaam op volle zee overboord gezet. In Nederlandse wateren is het zeemansgraf niet toegestaan en moet men uitwijken naar het buitenland (Uitvaartverzekering.nl, 2025)

2.7 Samenvatting en conclusie

In dit theoretisch kader is de eerste deelvraag – *hoe wordt betekenisgeving omschreven in de literatuur?* – beantwoord. Er is eerst stilgestaan bij het bredere begrip zingeving, dat vaak als overkoepelend wordt gezien. Aan de hand van de beroepsstandaard voor geestelijk verzorgers (2019), de visie van Alma (2020) en de internationale consensusdefinitie van spiritualiteit van Puchalski et al. (2014), is zingeving beschreven als een dynamisch proces

van zoeken naar wat ertoe doet, in relatie tot zichzelf, anderen, de natuur en het transcendente.

Vervolgens is ingezoomd op betekenisgeving als een proces waarin mensen hun ervaringen duiden binnen relationele verbanden. Baumeister (1991) beschrijft betekenis als het leggen van verbanden tussen gebeurtenissen. Park (2010) bouwt hierop voort en maakt een onderscheid tussen globale en situationele betekenis. Rosa (2019) voegt hier een sociologische dimensie aan toe door te stellen dat betekenisgeving ontstaat binnen resonante relaties met de wereld: relaties die worden gekenmerkt door wederzijdse betrokkenheid tussen mens, systeem en natuur. Betekenis komt volgens hem niet voort uit afstandelijke observatie, maar uit levende, wederkerige verbinding.

Deze theoretische inzichten zijn samengebracht in een conceptueel model dat is opgebouwd uit Rosa's drie resonantie-assen: mens-mens (persoonlijk domein), mens-systeem (sociaal domein) en mens-natuur/transcendentie (ecologisch domein). Door deze domeinen heen lopen de drie dimensies van zinverving volgens Alma: ethisch, esthetisch en existentieel. Zo ontstaat er een model met negen betekenisvelden die richting geven aan de analyse van de interviews. Hoewel het model inzicht biedt in hoe betekenisgeving ontstaat binnen resonante relaties, blijft minder zichtbaar hoe ervaringen van vervreemding of sociale ongelijkheid deze verbondenheid kunnen belemmeren.

Verder zijn in dit hoofdstuk maatschappelijke en culturele ontwikkelingen belicht die van invloed zijn op hoe mensen betekenis geven aan veranderingen, zoals ecologisch bewustzijn, individualisering, opvattingen over spiritualiteit, technologische innovatie en culturele diversiteit. Ook is besproken hoe het lichaam na de dood morele, spirituele en symbolische betekenis kan krijgen. Inzichten uit de antropologie over de dood, zoals rituele transitie, symbolische onsterfelijkheid en de morele status van het lichaam, bieden handvatten om nieuwe vormen van omgaan met het lichaam beter te begrijpen.

In het volgende hoofdstuk wordt de methodologie toegelicht en wordt uiteengezet hoe de interviews zijn opgezet en geanalyseerd.

3. Methodologie

In dit hoofdstuk wordt stap voor stap toegelicht hoe het onderzoek is uitgevoerd. Allereerst geef ik toelichting op de gekozen onderzoeksmethode en de bijbehorende onderzoeksofzet. Vervolgens wordt de procedure van de dataverzameling besproken, waaronder de gehanteerde inclusie- en exclusiecriteria en de werkwijze van het semigestructureerde interview. Daarna volgt een toelichting op de data-analyse waarbij ik aandacht besteed aan de waarborging van validiteit en betrouwbaarheid. Vervolgens wordt op mijn rol en positie als onderzoeker gereflecteerd. Het hoofdstuk sluit af met een bespreking van de ethische overwegingen die bij dit onderzoek een rol spelen.

Onderzoeksmethode

Het doel van de onderzoeksmethode is het verzamelen van gegevens die inzicht geven in de hoofdvraag: *waarom kiezen mensen voor veraarden?* Omdat deze vraag zich richt op persoonlijke motieven, overtuigingen en betekenissen, is gekozen voor een kwalitatieve onderzoeksofzet binnen het interpretatieve paradigma. De keuze voor veraarden is een onderwerp waar tot op heden weinig systematisch onderzoek naar is verricht. De gekozen methode is bij uitstek geschikt voor het beantwoorden van *waarom*-vragen en het verkennen van nieuwe of nog weinig onderzochte onderwerpen (Hennink et al., 2015).

Binnen het interpretatieve paradigma staat de beleving van de respondent centraal. De onderzoeker probeert de werkelijkheid te begrijpen zoals deze door de respondenten zelf wordt ervaren, en interpreteert deze ervaringen binnen de sociale en culturele context waarin ze plaatsvinden (Hennink et al., 2015). Dit vraagt om een open en empathische houding van de onderzoeker. De interpretatieve benadering gaat uit van de aanname dat betekenis sociaal wordt geconstrueerd en dat realiteit niet vaststaat, maar gevormd wordt door menselijke interactie (Baarda et al., 2021; Hennink et al., 2015). In tegenstelling tot het positivistische paradigma, dat gericht is op objectieve meting, erkent deze benadering de subjectiviteit van zowel de deelnemer als de onderzoeker. Dit sluit goed aan bij het doel van het onderzoek: inzicht krijgen waarom mensen voor veraarden kiezen en hoe zij hier zelf betekenis aan geven.

Onderzoeksopzet

Voor de dataverzameling is gekozen voor semigestructureerde diepte-interviews. In totaal zijn vijftien interviews afgenomen met mensen die in de toekomst bewust voor veraarden willen kiezen. De interviews zijn afgenomen volgens een vooraf opgestelde topiclijst (bijlage 1), maar lieten ruimte voor verdieping, nuance en spontane inbreng van de respondent (Hennink et al., 2015). Voorafgaand aan de dataverzameling is een proefinterview gehouden om de bruikbaarheid van de topiclijst te toetsen. Aangezien dit proefinterview goed verliep en er slechts kleine aanpassingen nodig waren aan de topiclijst, is dit interview meegenomen in de analyse.

Deze open maar gestructureerde gespreksvorm stelde deelnemers in staat hun beweegredenen uitgebreid toe te lichten, terwijl ik als onderzoeker ruimte had om door te vragen op relevante thema's. Hierdoor konden deze thema's verder worden uitgediept, wat past bij de interpretatieve benadering waarin niet alleen de inhoud, maar ook de betekenisgeving van wat gezegd wordt centraal staat.

Dataverzameling

Voor dit onderzoek is gebruikgemaakt van een doelgerichte steekproeftrekking (purposive sampling) waarbij deelnemers zijn geselecteerd op basis van hun betrokkenheid bij dit onderwerp en interesse in het delen van hun persoonlijke motivatie rondom de keuze voor veraarden. Een doelgerichte steekproef stelt de onderzoeker in staat om deelnemers te selecteren die relevante inzichten en ervaringen hebben, zodat er betekenisvolle data verzameld kunnen worden in relatie tot de onderzoeksvraag (Scheepers & Tobi, 2021). Deze aanpak sluit aan bij de uitgangspunten van de thematische analyse van Braun en Clarke (2006) waarin de nadruk meer ligt op het verkrijgen van diepgaande en contextgebonden inzichten dan op generaliseerbaarheid of een brede afspiegeling van de populatie.

Inclusie- en exclusiecriteria

Het belangrijkste inclusie criterium was dat de deelnemer geïnteresseerd moest zijn in veraarden als lichaamsbestemming, ongeacht of deze keuze al concreet was gemaakt of zich nog in de overwegingsfase bevond.

Als exclusie criterium gold dat de deelnemers niet werkzaam mochten zijn in de uitvaartbranche. Deze afbakening is gehanteerd om te voorkomen dat professionele belangen of werkgerelateerde perspectieven de persoonlijke motivatie zouden beïnvloeden of verdringen. Door uitsluitend mensen te interviewen die niet beroepsmatig verbonden zijn aan de uitvaartsector, kon de focus volledig liggen op persoonlijke overwegingen en belevingen.

In de praktijk bleek echter dat één deelnemer werkzaam is als uitvaartbegeleider, een feit dat pas tijdens het interview duidelijk werd. Hoewel dit formeel buiten de gestelde criteria valt, is er toch voor gekozen het interview mee te nemen in de analyse omdat het gesprek zich primair richtte op persoonlijke ervaringen en overtuigingen.

Werving van deelnemers

De eerste deelnemers werden geworven via mijn scriptiebegeleider, die mij in contact bracht met drie personen die nauw betrokken zijn bij Stichting Veraarden. Deze stichting is in 2023 opgericht met als doel om het composteren van het menselijk lichaam, in navolging van de Verenigde Staten en Duitsland, ook in Nederland mogelijk te maken. De betrokkenen bij de stichting hebben uiteenlopende achtergronden, onder meer in de uitvaartsector, regeneratieve landbouw, ritueel ontwerp en ecologie. Deze betrokkenheid kan van invloed zijn geweest op zowel de motivatie om deel te nemen aan het onderzoek als op de wijze waarop deelnemers betekenis toekennen aan veraarden. Doordat zij reeds bekend waren met het concept en in sommige gevallen actief betrokken zijn bij de stichting, is het aannemelijk dat zij hun visie en waarden ten aanzien van veraarden bewuster en explicieter onder woorden hebben gebracht dan personen zonder dergelijke voorkennis of betrokkenheid. Tegelijkertijd brengt deze gedeelde achtergrond het risico met

zich mee dat deelnemers in zekere mate een gedeeld referentiekader hanteren, waardoor mogelijke verschillen in perspectief minder zichtbaar worden.

Deze eerste contacten vormden de basis van een sneeuwbalsteekproef (snowball sampling), waarbij bestaande deelnemers mensen uit hun eigen netwerk benaderden met de vraag of zij interesse hadden om deel te nemen aan het onderzoek (Scheepers & Tobi, 2021). Alleen wanneer deze personen instemden, werden hun contactgegevens met mij gedeeld. Deze werkwijze leverde vier nieuwe deelnemers op. Door deze aanpak werd zorgvuldig omgegaan met zowel de privacy van derden als met het vrijwillige karakter van deelname.

Om ook deelnemers buiten het bestaande netwerk te bereiken, heb ik aanvullend een oproep geplaatst op het online platform LinkedIn, waarin ik kort het doel van het onderzoek toelichtte en geïnteresseerden uitnodigde om deel te nemen (bijlage 2). Binnen enkele dagen ontving ik dertig reacties. Omwille van de praktische haalbaarheid en beschikbare tijd heb ik ervoor gekozen om de eerste tien personen te selecteren, mits zij beschikbaar waren in de afgesproken weken en bereid waren om circa één uur voor het interview te reserveren. Twee personen vielen af: één wilde uitsluitend schriftelijk reageren en één had slechts vijftien minuten beschikbaar. In totaal zijn er uiteindelijk vijftien deelnemers geïnterviewd. De overige belangstellenden heb ik per email bedankt voor hun interesse in het onderzoek en kort toegelicht waarom ik geen verder contact met ze zou opnemen.

Nadat deelnemers interesse hadden getoond, ontvingen zij per email aanvullende informatie over het doel en de opzet van het onderzoek. In deze informatie werd uiteengezet wat deelname precies omvatte, inclusief de verwachte tijdsinvestering, de vertrouwelijkheid van hun antwoorden en het opnemen van het interview. Aan deze email was tevens een toestemmingsverklaring toegevoegd (bijlage 3). Deelnemers konden deze voorafgaand aan het interview ondertekenen of per email retour sturen. Vervolgens heb ik telefonisch of via videobellen contact opgenomen om eventuele vragen te beantwoorden en een geschikt moment voor het interview af te spreken.

Deelnemers

In totaal namen vijftien mensen deel aan het onderzoek, twaalf vrouwen en drie mannen, die verspreid over Nederland wonen (bijlage 4). Sommigen hadden al bewust nagedacht over deze vorm van lichaamsbestemming, anderen bevonden zich nog in een oriënterende fase. Aangezien veraarden op het moment van onderzoek nog niet wettelijk is toegestaan in Nederland, betrof het in alle gevallen een uiting van een wens en toekomstgericht denken. Dit maakt dat de verzamelde perspectieven waardevolle inzichten bieden in lopende maatschappelijke en ethische discussies over alternatieve vormen van lichaamsbestemming.

Van de vijftien deelnemers zijn vijf deelnemers nauw betrokken bij de stichting of haar activiteiten, zeven anderen kenden de stichting via hun netwerk of via LinkedIn. Slechts drie deelnemers gaven aan dat zij voorafgaand aan deelname aan dit onderzoek nog niet bekend waren met de stichting.

Interviews

Alle deelnemers waren vooraf geïnformeerd over het doel van het onderzoek en gaven expliciet toestemming voor deelname en geluidsopname. De gesprekken zijn gevoerd via Microsoft Teams of live op locatie. Er is gekozen voor dubbele geluidsopname (via teams en telefoon) als voorzorgsmaatregel om technische problemen of dataverlies te voorkomen.

Vier interviews vonden online plaats, vanwege geografische afstand of omdat het praktischer was qua planning van de deelnemer. Twee gesprekken werden gevoerd op een rustige locatie in Utrecht. De overige gesprekken vonden plaats bij de deelnemers thuis. Bij de livegesprekken is uitsluitend gebruik gemaakt van geluidsopname, zonder beeld.

De interviews zijn afgenomen in de periode van 17 februari t/m 15 maart 2025. De interviews duurden gemiddeld 60 minuten, met een spreiding van 40 tot 75 minuten.

Tijdens de interviews is gewerkt met een topiclijst. De hoofdonderwerpen waren afgeleid van de deelvragen van het onderzoek, met als centrale focus: welke persoonlijke, sociale en ecologische waarden spelen een rol bij de keuze voor veraarden? De eerste vragen richtten zich op de leefwereld van de deelnemer, de persoonlijke waarden en de

manier waarop zij in aanraking zijn gekomen met het onderwerp. Vervolgens kwamen meer sociaal-maatschappelijke en ecologische overwegingen aan bod. Tot slot werd ingezoomd op existentiële vragen rondom sterfelijkheid, afscheid en rouw.

De vragen op de topiclijst waren richtinggevend, maar de volgorde ervan stond niet vast. Ik koos ervoor om de deelnemer te volgen in het verloop van hun verhaal. In eerste instantie stelde ik me non-directief op, om de deelnemers de ruimte te geven om zelf aan te geven wat voor hen belangrijk was (Scheepers & Tobi, 2021). Wanneer het gesprek te veel afdwaalde, stelde ik me gaandeweg iets directiever op om terug te keren naar de kernvragen. Aan het einde van elk interview liep ik de topiclijst na om te controleren of alle onderwerpen besproken waren. Ik sloot het interview af met de vraag of er nog thema's waren die de deelnemer graag wilde bespreken.

De interviews lieten een veelheid aan perspectieven zien en vormden hiermee een basis voor de daaropvolgende thematische analyse.

Positionering onderzoeker

In kwalitatief onderzoek speelt de onderzoeker een centrale rol in zowel dataverzameling als data-analyse. Het is daarom belangrijk om stil te staan bij mijn eigen positie ten opzichte van het onderwerp en mijn mogelijke invloed op het onderzoeksproces.

Ik ben opgeleid als verloskundige en ben daarnaast geestelijk verzorger in opleiding. In beide functies heb ik te maken gehad met existentiële en ethische vragen rondom leven, dood en betekenisgeving. Deze ervaring heeft mijn betrokkenheid bij het onderwerp versterkt. Hoewel ik tot voor kort nog niet bekend was met het concept veraarden en nog geen persoonlijke keuze heb gemaakt over wat ik zelf zou willen wat er met mijn lichaam gebeurt als ik sterf, voel ik mij wel verbonden met de vragen die de keuze voor veraarden oproepen.

Tijdens de interviews vroegen deelnemers naar mijn persoonlijke mening of houding ten opzichte van veraarden, waarbij ik aangaf pas na het interview hierop in te gaan. Zo wilde ik voorkomen dat mijn opvattingen van invloed zouden zijn op de richting van het gesprek of de antwoorden van de deelnemers. In mijn rol als interviewer stelde ik mij

responsief en reflectief op: enerzijds was ik betrokken en luisterend, anderzijds was ik mij ook bewust van mijn eigen invloed op het gesprek, zowel verbaal als non-verbaal. Deze reflexieve houding nam ik ook mee tijdens de analyse van de data.

Data-analyse

Voor de analyse van de kwalitatieve data is gebruik gemaakt van thematische analyse, zoals beschreven door Braun en Clarke (2006). Deze methode biedt een systematische maar flexibele werkwijze om patronen in kwalitatieve data te identificeren, ordenen, analyseren en interpreteren. De analyse verliep in zes fasen, die hieronder worden toegelicht.

Fase 1: Vertrouwd raken met de data

Alle vijftien interviews zijn volledig en letterlijk getranscribeerd en meerdere keren aandachtig herlezen. Enkele deelnemers ontvingen op eigen verzoek het transcript van het interview per mail. Hierdoor vond een gedeeltelijke membercheck plaats (Baarda et al., 2021). Ik heb geen inhoudelijke reacties op de transcripten ontvangen.

Tijdens het leesproces zijn voorlopige aantekeningen gemaakt waarbij ik heb genoteerd wat ik heb gedaan en of er nog bijzonderheden waren. De transcripties zijn opgedeeld in betekenisvolle segmenten waarbij ik heb gelet op elementen die aansloten bij het conceptueel model voor betekenisgeving rondom veraarden, maar ook op uitspraken die spontaan of herhaaldelijk terugkeerden, zonder dat ze direct onder dit model vielen.

Na ongeveer dertien interviews trad datasaturatie op: er kwam geen wezenlijk nieuwe informatie meer naar voren (Baarda et al., 2021; Scheepers & Tobi., 2021). Desondanks zijn de resterende gesprekken, die al gepland stonden, toch gevoerd. Deze gesprekken bleken waardevol en verdiepend, en versterkte de relevantie van de gevonden thema's.

Fase 2: Codering van de data

In deze fase zijn relevante fragmenten uit de interviews voorzien van codes. Hierbij is gebruik gemaakt van een combinatie van deductieve en inductieve benaderingen. Enerzijds zijn vooraf opgestelde codes toegepast die gebaseerd waren op het conceptueel model

met de negen velden van de matrix. Anderzijds is open gecodeerd op basis van informatie die direct uit de data naar voren kwam. Dit versterkt de betrouwbaarheid en volledigheid van de analyse. Deze combinatie wordt ook wel analysetriangulatie genoemd (van Lanen, 2010). Deze vorm van coderen maakt het mogelijk om zowel theorie-gestuurde als data-gestuurde inzichten in kaart te brengen. De codering werd uitgevoerd in ATLAS.ti 25 en vond plaats in meerdere rondes, waarbij in latere rondes overbodige of overlappende codes werden verwijderd of samengevoegd.

Fase 3: Genereren van de thema's

De gecodeerde fragmenten zijn gegroepeerd op basis van inhoudelijke samenhang. Daarbij is enerzijds gekeken hoe fragmenten passen binnen de velden van het bestaande model, maar ook of er nieuwe, mogelijk aanvullende thema's zichtbaar werden die niet binnen het oorspronkelijke raamwerk vielen. Deze fase vormde de overgang van coderen naar het ontwikkelen van overkoepelende thema's in de data.

Fase 4: Revisie en verfijning van thema's

De voorlopige thema's zijn kritisch geëvalueerd op interne samenhang (interne homogeniteit) en onderlinge verschillen (externe heterogeniteit). Tevens is beoordeeld of de thema's gezamenlijk een helder en relevant antwoord boden op de centrale onderzoeksvraag (Braun & Clarke, 2006). Deze toetsing vond plaats op twee niveaus: binnen elk afzonderlijk thema en in relatie tot de volledige dataset.

Fase 5: Definiëren en benoemen van de thema's

De negen velden uit het conceptueel model fungeerden als overkoepelende thema's. Binnen elk veld werd gekeken naar de specifieke invulling die deelnemers eraan gaven. Op basis hiervan werden subthema's onderscheiden, om de diversiteit, nuance en diepgang van de uitspraken te laten zien. Elk hoofdthema werd voorzien van de soorten uitspraken en betekenissen die eronder vielen. Daarnaast werd onderzocht hoe de hoofdthema's zich tot elkaar verhielden, bijvoorbeeld door te kijken naar overlap tussen persoonlijke, sociale en ecologische overwegingen, en tussen ethische, esthetische en existentiële perspectieven. Dit maakt het mogelijk een coherent en betekenisvol geheel te vormen.

Fase 6: Rapportage van de analyse

In het resultaten hoofdstuk worden de uiteindelijke thema's in logische volgorde gepresenteerd, ondersteund met representatieve citaten van deelnemers.

De analyse is uitgevoerd binnen een constructionistisch kader (Verhoeven, 2023), waarin betekenis wordt gezien als sociaal en contextueel gevormd. De thematische analyse vond plaats op een latent niveau, waarbij niet alleen is gekeken naar letterlijke uitspraken, maar ook naar onderliggende waarden, aannames en culturele betekenissen. Het proces verliep iteratief: er is regelmatig teruggegrepen op eerdere stappen om inzichten te verfijnen, codes aan te passen en thema's bij te stellen (Braun & Clarke, 2006; Verhoeven, 2023). Deze werkwijze heeft bijgedragen aan een grondige en zorgvuldig onderbouwde analyse.

Gedurende het analyseproces bleef ik alert op mijn eigen interpretatiekaders. Door het combineren van een vooraf gekozen theoretisch model met inductieve, open codering bleef er ruimte voor nieuwe betekenissen en inzichten vanuit de deelnemers. Daarnaast hield ik gedurende de analysefase notities bij over mijn interpretaties, twijfels en keuzes. Deze documentatie van het onderzoeksproces, ook wel bekend als een audit trail (Baarda et al., 2021), besprak ik vervolgens met mijn scriptiebegeleider. Deze audit trail droeg bij aan transparantie en versterkte de betrouwbaarheid van de thematische analyse. Deze positionering sluit aan bij een constructionistische benadering, waarin betekenis niet wordt opgevat als een vaststaand gegeven, maar als iets dat vorm krijgt in het samenspel tussen deelnemer, onderzoeker en de context waarin het gesprek plaatsvindt.

Door het combineren van een theoretisch kader met een open benadering voor nieuwe inzichten uit de data, kon een beeld ontstaan van hoe mensen hun keuze voor veraarden betekenis geven.

Validiteit en betrouwbaarheid

Validiteit verwijst naar de mate waarin het onderzoek daadwerkelijk meet wat het beoogt te meten (Baarda et al., 2021). In dit onderzoek is validiteit nagestreefd door te zorgen voor een duidelijke aansluiting tussen de onderzoeksvraag, de dataverzameling en de

analysemethode. De keuze voor semi-gestructureerde interviews stelde deelnemers in staat hun persoonlijke motieven en betekenisgeving rond veraarden in eigen woorden te verwoorden, wat de inhoudsvaliditeit ten goede komt. Daarnaast is gewerkt met een topiclijst die was gebaseerd op de deelvragen en het theoretisch kader, wat de consistentie ten goede kwam.

Betrouwbaarheid in kwalitatief onderzoek richt zich op de transparantie en herleidbaarheid van de onderzoekstappen. Hoewel herhaalbaarheid geen doel op zich is, is gestreefd naar transparantie in elke fase van het proces. Alle interviews zijn opgenomen, letterlijk getranscribeerd en systematisch gecodeerd met ATLAS.ti.²⁵ Er is gewerkt met een combinatie van deductieve en inductieve codering, wat analysetriangulatie mogelijk maakte. Tijdens het analyseproces zijn aantekeningen gemaakt over beslissingen, interpretaties en twijfels. Door deze stappen te documenteren, is de betrouwbaarheid versterkt. Inhoudelijke gesprekken met mijn scriptiebegeleider hebben een belangrijke rol gespeeld bij de intersubjectieve toetsing en het versterken van de analyse.

Tot slot is bij het redigeren van de tekst gebruikgemaakt van ChatGPT (GPT-4, OpenAI, 2025) ter ondersteuning bij het herformuleren van zinnen en het stroomlijnen van teksten. De inhoudelijke keuzes en interpretaties zijn volledig door de onderzoeker zelf gemaakt.

Ethische aspecten

Bij het uitvoeren van dit onderzoek is aandacht besteed aan ethische overwegingen. Allereerst is vrijwillige deelname gewaarborgd: deelnemers werden pas benaderd nadat zij via hun netwerk of via LinkedIn zelf interesse hadden getoond. Voordat het interview plaatsvond, ontvingen zij een informatiebrief en een toestemmingsverklaring, waarin het doel van het onderzoek, de werkwijze, de verwachte tijdsinvestering en de vertrouwelijkheid van de gegevens toegelicht (bijlage 3). Pas na ondertekening van de toestemmingsverklaring werd het interview gestart.

Alle interviews zijn opgenomen na expliciete toestemming van de deelnemer. De audio-opnames zijn veilig opgeslagen en uitsluitend gebruikt voor de transcripten. De

geanonimiseerde transcripten zijn vertrouwelijk behandeld. Ter bescherming van de privacy zijn de namen van de geïnterviewden in deze scriptie vervangen door pseudoniemen. De opnames en de geanonimiseerde transcripten worden opgeslagen op de beveiligde Y-schijf van de rijksuniversiteit Groningen en bewaard voor een periode van 10 jaar. Alleen mijn scriptiebegeleider heeft toegang tot de data. De deelnemers hebben hiervoor vooraf schriftelijke toestemming gegeven.

In het volgende hoofdstuk worden de resultaten van de thematische analyse besproken, waarbij de thema's worden toegelicht aan de hand van citaten uit de interviews.

4. Resultaten en analyse

In dit hoofdstuk worden de resultaten uit de vijftien interviews gepresenteerd. De bevindingen zijn gecodeerd en thematisch geanalyseerd met behulp van het programma ATLAS.ti.25. De resultaten worden weergegeven om drie van de vier deelvragen van dit onderzoek te beantwoorden. De eerste deelvraag over betekenisgeving in de literatuur is in het theoretisch kader (hoofdstuk 2) behandeld.

Om de resultaten systematisch te kunnen analyseren, is gebruik gemaakt van het conceptueel model van betekenisgeving dat eerder in het theoretisch kader is geïntroduceerd.

In paragraaf 4.1 worden de ethische, esthetische en existentiële waarden besproken die deelnemers toekennen aan veraarden. Paragraaf 4.2 behandelt de persoonlijke, sociale en ecologische motieven die aan de keuze voor deze vorm van lichaamsbestemming ten grondslag liggen. Paragraaf 4.3 gaat in op de wijze waarop betekenis wordt gegeven aan sterfelijkheid, afscheid en rouw. Daarbij wordt duidelijk hoe veraarden aansluit bij diepere levensvragen en een spirituele verbondenheid met de natuur.

Deze opbouw volgt een logische lijn van binnen naar buiten: van de fundamentele waarden die mensen belangrijk vinden, via de motieven die daaruit voortvloeien, naar de manier waarop deze tot uiting komen in betekenisgeving rond de dood.

4.1 Waarden en betekenisgeving rond veraarden

In deze paragraaf wordt onderzocht welke aspecten van veraarden deelnemers als betekenisvol ervaren binnen de persoonlijke context. Daarbij gaat het om hun beleving van zowel het composteerproces als de materiële uitkomst ervan, de menselijke compost. Voor de analyse zijn de uitspraken van de deelnemers thematisch geordend volgens de ethische, esthetische en existentiële dimensie (bijlage 5).

Hoewel deze indeling analytisch houvast biedt, overlappen de verschillende dimensies in de praktijk. De uitspraken van deelnemers laten zien dat morele overtuigingen, lichamelijke en esthetische ervaringen en existentiële aspecten nauw verweven zijn. Veraarden wordt niet alleen als ecologisch alternatief overwogen, maar raakt

ook aan fundamentele thema's als leven, dood, verbondenheid, rituele vormgeving en de verhouding tot een groter geheel.

4.1.1 Ethische waarden

Vanuit de ethische dimensie wordt veraarden gezien als een zorgvuldige en betekenisvolle manier om met het lichaam om te gaan na de dood. De ethische betekenisgeving komt in de interviews naar voren in de volgende waarden: zorgvuldigheid en veiligheid, rechtvaardigheid en toegankelijkheid, ecologische verantwoordelijkheid, autonomie en beslissingsruimte, en verantwoordelijkheid voor toekomstige generaties.

Deelnemers benadrukken het belang van een veilig en goed georganiseerde uitvoering van het composteerproces. Zoals Sjors het verwoordt: “Je wilt de veiligheid, de duurzaamheid en de waardigheid natuurlijk in stand houden. (...) dan heb je maatschappelijke acceptatie nodig (...) en dus plekken nodig waar dit kan”.

Deelnemers vinden het belangrijk dat veraarden geen exclusief of commercieel product wordt, maar breed toegankelijk blijft. De kosten mogen geen drempel vormen voor wie op een ecologisch verantwoorde manier afscheid wil nemen: “Het moet niet iets elitairs worden (...), ik vind het wel belangrijk dat dingen toegankelijk zijn voor meer mensen, dat financiën dus niet heel erg bepalen waar je toegang toe hebt (Dorien).

Deze behoefte aan rechtvaardigheid en toegankelijkheid hangt samen met een bredere behoefte aan uitvaartpraktijken die minder gedomineerd worden door commerciële belangen: “.. hoe de uitvaartbranche is ontstaan (...) nou, ik viel bijna van mijn stoel. Echt puur vanuit commercieel oogpunt. En ik dacht, als je nou ergens je echt wat meer bescheiden mag opstellen en dus geld verdienen niet op de eerste plaats zou mogen zetten, dan is dat wel als het gaat over rouwen of over afscheid nemen” (Bente).

De bestemming van de menselijke compost is eveneens ethisch geladen. Deelnemers vinden het belangrijk dat deze bijdraagt aan iets positiefs, zoals het herstel van biodiversiteit, natuurherstel of de groei van planten of andere levende organismen: “Waar ik het gelukkigst van zou worden is als soorten die nu dreigen uit te sterven, dat die juist heel erg aanslaan op dit soort compost. En dus eigenlijk dat je de biodiversiteit kan herstellen” (Robin).

Tegelijkertijd noemen sommigen ook wat ze níét wenselijk vinden, namelijk toepassingen in de industrie of in traditionele landbouw. Zulke bestemmingen passen volgens hen niet bij de intentie van zorg voor de aarde en het herstel van natuurlijke evenwichten: “Ik zou niet willen dat het in plastic zakken naar een geïndustrialiseerd iets gaat, maar wel dat het naar de biodynamische landbouw gaat. Die zijn veel bewuster bezig met hoe ze gewassen verbouwen. (...) Ik moet er niet aan denken dat ik in de Praxis op een stapel lig” (Daan).

Daarnaast onderstrepen veel deelnemers het belang van keuzevrijheid. Zowel de wens van de overledene als de rol van nabestaanden in de bestemming van de menselijke compost moeten worden gerespecteerd. Voor deelnemers is het een rustgevend idee dat de menselijke compost dicht bij huis kan worden uitgestrooid. Anderen kiezen hier juist niet voor, omdat zij verwachten dat het huis ooit verlaten zal worden of omdat zij de compost liever een plek geven in een bredere, blijvende omgeving die voor mensen toegankelijk is: “Persoonlijk zou ik graag willen dat ik ergens in een (...) natuurgebied kom. Ik geloof niet zo in (...) om hier bijvoorbeeld in mijn eigen tuin te komen, omdat hier ooit weer een andere familie komt wonen. En een tuin is ook wat gecultiveerder zeg maar dan ... dan echt in de natuur” (Ans).

Tot slot speelt het verlangen om bij te dragen aan maatschappelijke veranderingen een rol, voortkomend uit een gevoel van verantwoordelijkheid voor toekomstige generaties. Door nu al voor deze vorm te kiezen of zich er actief voor in te zetten, hopen deelnemers bij te dragen aan een toekomst waarin duurzame alternatieven vanzelfsprekend zijn: “Dus vandaar dat ik me ook inzet (..) om heel opportunistisch te zorgen dat het er is op het moment dat ik het zelf nodig heb” (Sjors).

Veraarden wordt gezien als een lichaamsbestemming die zowel het lichaam als de aarde en de nabestaanden respecteert.

De zorg die deelnemers uitspreken over de kwaliteit en transparantie van het composteerproces wijst erop dat ethiek niet stopt bij de dood, maar verder gaat tot de manier waarop het lichaam in een groter geheel wordt opgenomen. Mathijssen (2023a) laat

zien dat dergelijke keuzes niet louter persoonlijk zijn, maar ook raken aan gedeelde opvattingen over wat goed omgaan met het overleden lichaam inhoudt. De wens dat het proces veilig, natuurlijk en controleerbaar verloopt, is niet alleen gericht op persoonlijke geruststelling, maar ook op het creëren van maatschappelijk vertrouwen in nieuwe vormen van afscheid.

Tegelijkertijd speelt ook een kritische houding tegenover bestaande uitvaartpraktijken, met name als deze als commercieel worden ervaren. Deelnemers verzetten zich tegen het idee dat afscheid nemen een marktproduct zou zijn, en zoeken naar vormen die beter aansluiten bij waarden als bescheidenheid, solidariteit en toegankelijkheid. Alma (2023) laat zien dat dit voortkomt uit een verlangen naar morele afstemming: mensen zoeken manieren om hun leven en hun sterven in overeenstemming te brengen met waarden als verantwoordelijkheid en zorgzaamheid. Dat wat men nalaat moet betekenisvol zijn, passend bij een levenshouding waarin verbondenheid een belangrijk aspect is.

Ook de bestemming van de menselijke compost krijgt in dit geheel een morele lading. De compost wordt niet gezien als een restproduct maar als vruchtbare nalatenschap. Het is een betekenisvolle manier om iets terug te geven aan de wereld waar men deel van uitmaakte. Volgens Mathijssen (2023a) verschuift hiermee de betekenis van het lichaam. Het blijft niet alleen in herinnering, maar wordt actief deel van een levende toekomst.

4.1.2 Esthetische waarden

Het proces wordt door deelnemers vaak omschreven als zacht, eenvoudig en natuurlijk. Die beleving betreft zowel het zintuiglijke als het symbolische: de wijze waarop het lichaam in een organisch bed van stro, bloemen of ander mengsel wordt neergelegd, roept associaties op met tederheid, rust en zorg. Het zachtjes heen en weer wiegen van de cocon doet denken aan de periode in de baarmoeder en versterkt het gevoel van geborgenheid en rust: "Want dat symboliseert dan die baarmoeder, zeg maar, waar je in gezeten hebt en wat dan nu een, ja, natuurlijke baarmoeder zou zijn op het eind weer. Dat spreekt mij gewoon

heel erg aan”(Guus). En voor Sam staat het wiegen “voor koestering, voor verbinding, voor mijn moeder die me droeg vroeger als huilbaby in de draagzak”.

De plaats en de manier waarop het veraarden plaatsvindt roepen een gevoel op van een geleidelijke, natuurlijke overgang: “ dat je in een ... bed van (...) hooi en bladeren en daar zitten dan allerlei (...) micro-organismen enzo. Dat je in iets zachts wordt neergelegd, dat vind ik heel erg mooi” (Kees).

Ook de tijdsduur van het proces, ongeveer veertig dagen, wordt als betekenisvol ervaren. Deze periode biedt ruimte voor bezinning, rituelen en een symbolische afronding van het leven: “Ik vind het gewoon ook mooi dat er de tijd genomen mag worden. Ik weet wel, het is een versneld proces, want als je mij gewoon dood onder blad zou leggen, dan zou het daar ook weer niet zo rap gaan” (Jip).

Deelnemers zien het proces als helder en invoelbaar. Het lichaam ‘eindigt’ niet, maar wordt getransformeerd: “Het is het meest natuurlijke transformatieproces van mij naar zeg maar mijn oorsprong, namelijk de koolstof waaruit ik opgebouwd ben” (Sjors).

De ervaring van vergankelijkheid vormt voor deelnemers een bron van innerlijke rust. Dit zit niet alleen in het loslaten, maar ook in de manier waarop het lichaam opgaat in de natuurlijke kringloop. Dit sluit aan bij bredere ervaringen van schoonheid en betekenis in de natuur, waarin groei en verval als verbonden met elkaar worden gezien: “in alles zit beweging, groei, vruchtbaarheid, maar ook einde, vergankelijkheid” (Daan).

Ook de bestemming van de menselijke compost draagt bij aan deze positieve waardering. Deelnemers verbinden het met fijne herinneringen en zien beelden voor zich van een vredige tuin, een bloemenveld of een natuurlijk landschap. Het uitstrooien van de menselijke compost markeert een overgang van sterven naar ‘nieuw leven’ en roept een ervaring op van continuïteit, ritme en verbondenheid. Het proces wordt beleefd als kloppend: “Dan is het [*lichaam*] vrij. Dan hoef je niet meer vast te houden wat niet meer dient, maar dan hoef je alleen nog maar te herinneren wat je wilt herinneren, kan herinneren. (...) Compost wordt neergelegd, daar groeien dingen uit, die dingen die sterven ook weer af, dat gaat maar door” (Maaïke).

De deelnemers verwoordten dat het proces niet als een afsluiting wordt ervaren, maar als een overgang die zorgvuldig is vormgegeven en iets oproept. De menselijke compost wordt niet gezien als restmateriaal, maar behoudt een symbolische verbinding met degene die is overleden. Dit blijkt uit de beelden die deelnemers schetsen: een bloemenveld, een tuin, een plek waar groei, herinnering en vergankelijkheid samenkomen.

Deelnemers geven aan dat het voor hen belangrijk is waar de compost terechtkomt. Dat roept een zekere gevoeligheid op: de bestemming moet kloppen, zowel qua plek als qua betekenis. Daarmee raakt deze ervaring aan wat Stengs (2024) beschrijft als ‘*sacred waste*’: materie die zijn oorspronkelijke functie verloren heeft, maar toch niet zonder betekenis is. In tegenstelling tot symbolisch geladen voorwerpen zoals bloemen of kaarsen op een herdenkingsplek, gaat het bij veraarden om het lichaam zelf dat is getransformeerd tot iets nieuws. Juist die belichaamde kwaliteit maakt dat de compost voor deelnemers visueel en gevoelsmatig betekenis blijft dragen

De geleidelijke overgang waarin het lichaam opgaat in de natuurlijke kringloop wordt als zacht ervaren. De compost markeert niet alleen het einde maar ook een nieuw begin. Deze beweging, die zowel tastbaar als symbolisch is, roept bij deelnemers een gevoel op van rust. Het lichaam blijft zo voelbaar aanwezig als onderdeel van een plek, een herinnering of een levend landschap; een verbondenheid die, zoals Applewhite (2022) aantoont, ook buiten religieuze kaders betekenisvol kan zijn.

4.1.3 Existentiële waarden

De existentiële betekenis die deelnemers toekennen aan veraarden wordt zichtbaar in hoe zij het sterven plaatsen binnen een bredere visie op leven, dood, natuur en verbondenheid. De dood wordt niet gezien als een einde, maar als een transformatie waarin het lichaam opnieuw betekenis krijgt binnen een groter geheel.

Centraal staat het idee van de natuurlijke kringloop of ‘circle of life’: het lichaam keert terug naar de aarde en draagt zo bij aan nieuw leven. Deze gedachte geeft betekenis aan de dood: “Dat je iets teruggeeft aan de natuur, dat je weer hergebruikt kan worden” (Kees). Het lichaam wordt onderdeel van een cyclus waarin alles met elkaar verbonden is: “Zo’n kring zeg maar (...) met mijn lichaam voed ik weer de grond en de grond geeft ons

weer voeding ervoor terug vanuit de planten, of voor de dieren die dan weer eten wat daar staat” (Jip).

Deze verbondenheid strekt zich uit voorbij het lichamelijke. Bente geeft woorden aan een gevoel van eenheid met mens, dier en natuur: “Dat alles met elkaar verbonden is en dat we allemaal dezelfde materie zijn wat dat betreft”. Of zoals Maaïke het formuleert: “Wij zijn als mensen onderdeel van de natuur, dus het is niet zij versus wij, maar wij allen vormen de natuur”. Deze ervaring roept gevoelens op van ontroering, dankbaarheid en innerlijke rust. Veraarden maakt deze resonantie tastbaar: het lichaam wordt opgenomen in een groter geheel waar het betekenisvol in blijft voortbestaan.

Dat voortbestaan via compost wordt niet gezien als individueel voortleven, maar als transformatie en bijdrage aan het geheel. Door bij te dragen aan natuurherstel of groei, wordt de menselijke compost ervaren als een manier om iets na te laten, niet in materiële zin, maar in de vorm van natuurlijke aanwezigheid.

De periode van veertig dagen waarin het composteerproces plaatsvindt, versterkt dit gevoel van verbondenheid en geleidelijkheid. Voor sommigen heeft dit getal religieuze of culturele betekenis, bijvoorbeeld door verhalen uit de Bijbel of in Indonesische tradities zoals de ‘selamatan’, waarin de ziel wordt begeleid naar het hiernamaals. Voor anderen valt deze periode samen met de eerste periode van rouw, waardoor een symbolische synchroniciteit ontstaat tussen het fysiek proces en de innerlijke verwerking. Deze ritmische afronding maakt het mogelijk om het leven geleidelijk los te laten, zonder dat de dood als abrupte breuk wordt ervaren.

Ook de bestemming van de compost draagt bij aan het gevoel van verbondenheid en voortbestaan. Annie verwoordt het als volgt: “Ik ben aarde, ik kwam van ergens en ik word weer aarde. Ik ga weer opgenomen worden in het grote geheel. (...) ik blijf dan en ik word wat en ik blijf en ik ... dat hele circuit”. De dood wordt zo niet afgezonderd van het leven, maar geïntegreerd in een natuurlijke orde waarin alles blijft doorstromen.

De wijze waarop deelnemers spreken over veraarden als een vorm van voortbestaan binnen de natuurlijke kringloop, sluit aan bij Mathijssen (2023a), die laat zien dat veraarden meer is dan een ecologisch alternatief. Het herpositioneert de dood als overgang in plaats van scheiding tussen leven en dood. Het lichaam wordt daarbij niet gezien als iets dat verdwijnt, maar als iets dat opgaat in een ecologisch netwerk van wederkerigheid en regeneratie.

Mathijssen (2023a) benadrukt dat deze visie op de dood een ander mensbeeld impliceert. De mens wordt niet langer als uitzonderlijk gezien, maar als onderdeel van een dynamisch geheel waarin ook microben, planten, schimmels en dieren een rol spelen. Uitspraken van deelnemers over ‘opgaan in het grotere geheel’ en ‘wij zijn allemaal dezelfde materie’ weerspiegelen dit perspectief.

Het voortbestaan dat via veraarden wordt vormgegeven, is daarmee niet gericht op behoud van identiteit of herinnering, maar op natuurlijke aanwezigheid waarin het lichaam geen individu meer is maar betekenisvol blijft binnen de kringloop. Ook de veertig dagen die het transformatieproces in beslag lijkt te nemen, wordt door deelnemers ervaren als een fase waarin afscheid, transformatie en innerlijke verwerking samenkomen.

Deze existentiële dimensie van opgaan in het grotere geheel sluit ook aan bij wat Rosa (2019) omschrijft als ‘verticale resonantie’: een ervaring van verbondenheid met iets dat het individu overstijgt.

4.1.4 Conclusie

Uit de interviews blijkt dat deelnemers aan veraarden betekenis toekennen op drie met elkaar verweven niveaus. Vanuit ethisch perspectief staat zorg centraal: voor het lichaam, de nabestaanden en de aarde, met nadruk op toegankelijkheid, transparantie en wederkerigheid. Esthetisch gezien waarderen deelnemers het natuurlijke, langzame en zintuiglijk invoelbare karakter van het proces, dat als zacht en passend wordt ervaren. Op existentieel niveau wordt veraarden beleefd als een manier om voort te bestaan binnen de natuurlijke kringloop, waarbij verbondenheid, continuïteit en overgave belangrijke waarden zijn. In al deze lagen is veraarden meer dan een duurzaam alternatief; het vormt een

betekenisvolle praktijk waarin leven en dood zorgvuldig en in samenhang met het groter geheel worden vormgegeven.

4.2 Persoonlijke, sociale en ecologische motieven

In deze paragraaf staat de vraag centraal welke motieven deelnemers noemen als beweegredenen voor hun keuze voor veraarden. Deze motieven zijn niet alleen praktische overwegingen, ze weerspiegelen ook diepere waarden en overtuigingen die het besluit om te veraarden mede vormgeven.

De motieven worden besproken aan de hand van de drie contexten waarin mensen betekenis geven aan hun keuze: de persoonlijke (mens-mens), de sociale (mens-systeem) en de ecologische (mens-natuur/spiritualiteit). Binnen elk van deze contexten zijn ethische, esthetische en existentiële dimensies te onderscheiden. Zo ontstaat een genuanceerd beeld hoe deelnemers de keuze voor veraarden positioneren binnen hun levensvisie, relaties en wereldbeeld. Bijlage 6 toont een overzicht van kernmotieven zoals die in de interviews naar voren kwamen.

4.2.1 Persoonlijke context

In de persoonlijke context staan iemands eigen overtuigingen, emoties en levenshouding centraal. Deze ontwikkelen zich in relatie tot anderen, zoals familieleden, vrienden en naasten en komen tot stand in onderlinge uitwisseling en betrokkenheid. Dit sluit aan bij wat Rosa de horizontale resonantie-as noemt: de mens-mensrelatie, waarin mensen geraakt worden en op elkaar reageren.

De persoonlijke motivatie wordt ook beïnvloed door bredere maatschappelijke en institutionele invloeden, al verlopen die via een andere resonantie-as. Rosa maakt onderscheid tussen deze contexten, maar benadrukt dat ze elkaar voortdurend beïnvloeden.

4.2.1.1 Ethisch-persoonlijk

Een reden om voor veraarden te kiezen is het verlangen naar autonomie: zelf kunnen bepalen wat er na de dood met het lichaam gebeurt: “Veraarden ligt gewoon vast (*in testament*). Als dat er door is, dan is dat wat ik wil. Daar mogen ze ook gewoon niet aankomen” (Kees). Tegelijkertijd willen deelnemers hun nabestaanden niet belasten na hun

dood. Autonomie betekent voor deelnemers dat men in verbondenheid met anderen tot eigen keuzes komt, waarbij rekening wordt gehouden met de wensen van de ander. Zo laten sommigen de beslissing over de bestemming van de compost over aan de nabestaanden:

“Ik zou het fijn vinden als onze kinderen of onze nabestaanden daar iets over te zeggen zouden hebben. (...) Het is eigenlijk hun proces van wat zij (...) van wat er van mij rest, doen.” (Dorien). Anderen relativeren hun voorkeur als deze afwijkt van de behoeften van naasten: “ Kijk, als het voor de kinderen heel belangrijk zou zijn (...) dat ik begraven word en een steen heb, ga je gang” (Daan).

Een andere motivatie die naar voren komt, is het besef dat het lichaam na de dood nog van waarde kan zijn. Bij drie deelnemers is dit verbonden aan een gevoel van schuld tegenover de aarde, vanwege het menselijk handelen en de ecologische schade die wordt aangericht. In die context wordt veraarden gezien als een morele daad: een manier om iets terug te geven aan de aarde, om nog iets goed te maken. Zoals Daan het verwoordt: “...we krijgen zoveel van de aarde (...) waar ben ik mee bezig, dat ik dit allemaal vanzelfsprekend vind. Misschien zit daar heel diep onder zelfs wel een schuldgevoel (...) over mijn ondankbaarheid. (...) Maar het is dan wel heel mooi dat je dan, jouw compost, dat dat weer iets vruchtbaars heeft”.

Handelen uit plichtsbesef speelt bij een enkeling ook een rol. Daarnaast wordt genoemd dat veraarden ‘gewoon een praktische manier’ is om na de dood nog bij te dragen, juist omdat het lichaam dan geen functie meer heeft. Deze uiteenlopende motieven delen een gemeenschappelijk moreel uitgangspunt: het lichaam blijft betekenisvol.

4.2.1.2 Esthetisch-persoonlijk

Veraarden wordt beschreven als iets dat ‘klopt’, het is een intuïtief gevoel dat veraarden past bij wie ze als mens zijn. Tijdens de interviews kwamen er emoties naar boven bij deelnemers als ze vertelden hoe ze geraakt werden toen ze voor het eerst over de mogelijkheid van veraarden hoorden: “Maar het is alsof er dan eindelijk een vorm komt die past bij wat ik voel. En wat ik nooit heb geweten dat ik het miste (...) ja, blijheid” (Daan). En Kees zegt: “ik wist niet van het bestaan af (...) vanaf minuut een dat ze erover vertelde was ik om”. Deelnemers geven aan geraakt te worden door de vanzelfsprekendheid waarmee

het lichaam opgaat in de natuur: “ja, als je gewoon ziet wat het, wat de natuur doet met de dood, als wij mensen ons er niet mee bemoeien. Dan is dat een heel logisch proces” (Bente).

Voor sommige deelnemers speelt de wens om hun nabestaanden een betekenisvolle plek te bieden een belangrijke rol: “ja, voor mijn nabestaanden een plek te creëren om mij eventueel te gedenken. (...). Om daar gewoon (*met mijn compost*) ergens wat voedsel te geven aan de bomen (...) en dat die plek op die manier waardevol blijft”(Aart).

Hoewel deelnemers niet altijd rechtstreeks spreken over zintuiglijke aspecten, klinkt dit wel tussen de regels door. Zo wordt genoemd dat menselijke compost gebruikt kan worden in een groentetuin of bloementuin. Het ruiken van aarde, met de handen wroeten in de aarde, het zien van wat er groeit, zijn zintuiglijke elementen die het gevoel dat veraarden ‘klopt’ versterken.

Tijdens het veraardingsproces zelf spelen geur en tast een rol. De geur van stro en hooi, die in de cocon aanwezig zijn, roept associaties op met het buitenleven, met vroeger: “Dat veranderen naar aarde, dat vind ik (...) ja, dat spreekt me heel erg aan. Dat liggen op stro. Ik heb ook vroeger heel veel op stro gelegen (...) Fijn, gewoon heel fijn” (Annie). En al realiseert deze deelnemer dat zij het niet meer zal voelen, het kan dezelfde zintuiglijke ervaringen oproepen bij de nabestaanden.

4.2.1.3 Existentieel-persoonlijk

Op existentieel vlak wordt veraarden door sommigen ervaren als het laatste ontbrekende puzzelstukje om dood te kunnen gaan. De keuze markeert een soort afronding van het leven, waarin men een manier vindt om sterven betekenisvol te maken: “Nou, veraarden is volgens mij waar het om draait. (...) We zijn als lichtflitsje gestart en een stofje wat gegroeid is, als energiebolletje zeg maar ronddraait en... ja, en voor mij is het dan weer het tot aarde komen, dat maakt de cirkel rond, zeg maar” (Guus).

De persoonlijke invulling past bij een tijd waarin traditionele religieuze kaders minder vanzelfsprekend zijn en mensen zelf betekenis geven aan het levenseinde: “ik hang geen religie aan ..., (...) ik ben ook wel iemand die een beetje zijn eigen weg zoekt” (Ans).

De persoonlijke motieven in de interviews tonen hoe mensen in een geseclariseerde samenleving zoeken naar manieren om hun eigen sterfelijkheid betekenis te geven, passend bij hun leefstijl, overtuigingen en relaties

In het ethische veld blijkt dat het lichaam na de dood nog een functie kan vervullen. De wens 'om iets terug te geven' aan de aarde of bij te dragen aan het grotere geheel komt voort uit een gevoel van verantwoordelijkheid en soms uit schuldgevoel. Cirigliano (2023) wijst erop dat ecologische keuzes deels voortkomen uit een moreel besef van ecologische schade. Zij beschrijft hoe dit type motivatie past binnen bredere maatschappelijke tendensen. Veel mensen ervaren milieuproblematiek als een morele kwestie en willen via veraarden iets goedmaken. Dit sluit aan bij Venbrux (2007), die stelt dat het dode lichaam niet waarde vrij is, maar moreel geladen blijft.

Op esthetisch niveau voelt veraarden voor velen als iets dat 'klopt'. Gevoelens van herkenning, rust en ontroering en rust zijn vaak verbonden met zintuiglijke beelden en herinneringen: de geur van aarde, stro en een bloeiende tuin. Volgens Engelke (2019) zijn zulke ervaringen belangrijk voor betekenisgeving, zeker in een tijd waarin religieuze kaders ontbreken.

Ten slotte biedt veraarden op existentieel niveau een vorm van afronding. Het idee dat het lichaam bijdraagt aan nieuw leven geeft rust. Lifton (1973) noemt dit een natuurlijke vorm van symbolisch voortleven.

Deze motieven laten zien hoe deelnemers de dood vorm zouden willen geven: niet afstandelijke of functioneel, maar als een doorleefde zoektocht naar wat past bij het eigen leven en moreel besef.

4.2.2 Sociale context

In de sociale context, die samenvalt met de diagonale as van Rosa's resonantiethorie, staan maatschappelijke structuren, systemen en institutionele gebruiken centraal. Het gaat hier om de manier waarop deelnemers zich verhouden tot bestaande gebruiken, rituelen, regelgeving en maatschappelijke structuren. De bredere morele verantwoordelijkheden, zoals die voor toekomstige generaties, kunnen hier worden gezien als onderdeel van de bestaande sociale structuren.

4.2.2.1 Ethisch-sociaal

Veraarden wordt gezien als een moreel alternatief voor de huidige uitvaartpraktijken die vaak als technisch en afstandelijk worden ervaren. Zo uiten deelnemers kritiek op de ruimte die begraven inneemt, het gebruik van een kist, de hitte van crematie, of het geweld van het proces: “Ik vind het verschrikkelijk om in een kist gelegd te worden. Ik vind het hard. Ik vind het lelijk. (...) en dat is ook zo met cremeren ... om mensen in het vuur te schuiven” (Kees).

Veraarden biedt hiertegenover een manier om trouw te blijven aan eigen waarden. Voor sommigen deelnemers groeit hieruit ook de overtuiging dat veraarden zo spoedig mogelijk een plek in de uitvaart moet krijgen. Die persoonlijke overtuiging gaat in sommige gevallen gepaard met een bredere maatschappelijke betrokkenheid. Veraarden wordt dan niet alleen gezien als een individuele keuze, maar ook als een sociale innovatie binnen de uitvaartpraktijken. Door het bespreekbaar te maken, hopen deelnemers bij te dragen aan een cultuurverandering in hoe de samenleving met sterven en afscheid omgaat: “Ik heb een stuk geschreven over veraarden en biodiversiteit. (...) om ja, meer bekendheid te geven aan het begrip veraarden. (...) en mijn grootste wens is dat iedereen (...) daar voor zou kiezen” (Robin).

4.2.2.2 Esthetisch sociaal

Een opvallende motivatie is dat drie deelnemers het verlangen benoemden om jongere generaties te laten zien dat uit menselijke compost nieuw leven kan groeien. Dit heeft naast een opvoedkundige kant ook een esthetische kant: het biedt troost én schoonheid, omdat de dood zo op een positieve en tastbare manier zichtbaar wordt gemaakt: “Dat je ook weet dat dit (*de compost*) iets is van iemand die is overleden en dat het daardoor ook normaler kan worden. Kinderen kunnen ook veel eerder wat vertrouwd raken, bij wijze van spreken doe je het (*de compost*) op school in tuintjes”(Daan).

Daarnaast speelt voor sommige deelnemers de wens om iets ritueels of symbolisch na te laten dat blijvend betekenis geeft aan hun afscheid: “Stel, ik zou komen te overlijden en ik word veraard. Ik heb liever dat mijn kinderen, mocht ik die ooit krijgen, naar een

mooiere plek gaan waar mijn compost dan bijvoorbeeld ligt of ...(...) plant een boom (...) of dat ik zo herinnerd wordt in plaats van dat je naar zo'n kille begraafplek gaat” (Pien).

Tegelijkertijd blijkt dat het lastig is om openlijk over de dood te praten, niet alleen in de persoonlijke kring, maar ook op maatschappelijk niveau. Gesprekken over sterven, afscheid en lichaamsbestemming worden volgens de deelnemers vaak uitgesteld of vermeden. Veraarden zou een aanknopingspunt kunnen zijn om het levenseinde bespreekbaar te maken op een beeldende en tastbare manier: niet uit angst of verlies, maar juist vanuit zorg, circulariteit en toekomstgericht denken.

4.2.2.3 Existentieel sociaal

Deze categorie is in de interviews niet tot nauwelijks naar voren gekomen. Waar existentiële overwegingen naar voren komen, blijken ze vooral in relatie tot het grotere geheel of binnen de persoonlijke levenssfeer te worden gezien.

De sociale context van veraarden laat zien hoe de deelnemers zich niet prettig voelen bij de dominante institutionele praktijken rond sterven en het omgaan met het dode lichaam. Die onvrede richt zich op uitvaartvormen die als afstandelijk worden ervaren. Daarmee ontstaat spanning tussen bestaande sociale gebruiken en de waarden die deelnemers belangrijk vinden in de omgang met de dood.

Deze spanning is goed te begrijpen in het licht van wat Venbrux (2007) beschrijft over de functie van rituelen, in navolging van Hertz. Hij laat zien dat uitvaartpraktijken geen neutrale handelingen zijn, maar sociale constructies die gedeelde waarden, normen en wereldbeelden bevestigen. Wanneer zulke rituelen niet langer aansluiten bij persoonlijke overtuigingen, verliezen ze hun sociale en symbolische kracht. Deelnemers beschrijven conventionele uitvaarten als vormen die niet in lijn zijn met hun wereldbeeld.

In reactie daarop zoeken zij naar alternatieven die beter passen bij hun morele en sociale idealen. Mathijssen (2023a) beschrijft hoe nieuwe uitvaartvormen zoals veraarden niet alleen een praktische oplossing bieden, maar ook ruimte creëren voor het uitdrukken van andere waardepatronen, zoals zorgzaamheid, verbondenheid en relationele

verantwoordelijkheid. Veraarden overstijgt daarmee de persoonlijke voorkeur en krijgt betekenis als vorm van sociale herwaardering van hoe we met de dood omgaan.

De zintuiglijke vormgeving van het ritueel draagt hier aan bij. Engelke (2019) laat zien dat juist tastbare en zintuiglijke elementen, zoals aanraking, geur, en zichtbaarheid, van belang zijn in hoe religieuze en seculiere rituelen betekenis genereren. In de interviews wordt zichtbaar dat veraarden daarin voorziet: compost als zintuiglijk symbool maakt het mogelijk om de dood op een andere, hoopvolle en relationele manier te verbeelden. Mathijssen (in druk) beschrijft in *Key Symbols in Human Composting* hoe menselijke compost wordt geladen met betekenis als symbool van wederkeer, gemeenschap en levenskracht. Deze esthetische (en existentiële) elementen functioneren niet alleen op individueel niveau, maar maken ook collectieve verbeelding en overdracht mogelijk, waardoor veraarden tot een gedeeld ritueel kan uitgroeien.

Venbrux (2007) onderstreept dat rituelen rond de dood niet alleen betrekking hebben op de overledene, maar ook een sociale functie vervullen voor de levenden, door hen te helpen hun plaats in de veranderde sociale orde te herdefiniëren. Vanuit dit perspectief kan veraarden worden begrepen als een sociaal ritueel dat uitnodigt tot herbezinning op geïnstitutionaliseerde uitvaartpraktijken. In plaats van het lichaam fysiek of symbolisch te laten verdwijnen, zoals bij crematie of traditionele begrafenis het geval is, biedt veraarden een alternatief kader waarin het lichaam zichtbaar kan blijven in de kringloop van het leven. Daarmee draagt het niet alleen bij aan persoonlijke betekenisgeving, maar ook aan het ontwikkelen van een ander maatschappelijk discours over sterven, afscheid en de betekenis van het lichaam na de dood.

Opvallend is dat de existentiële thema's in de sociale context nauwelijks expliciet naar voren komen in de interviews. Deelnemers benoemen zingeving vooral in persoonlijke termen, terwijl collectieve of maatschappelijke vormen van existentiële betekenisgeving vrijwel afwezig zijn. Deze afwezigheid weerspiegelt mogelijk de huidige situatie van veraarden als toekomstig en nog niet ingebed ritueel, waardoor gedeelde symboliek en publieke verbeelding nog ontbreken.

4.2.3 Ecologische context

De ecologische context komt overeen met de verticale as van Rosa's resonantietheorie, waarin de relatie tussen mens en natuur, het universum of het transcendente centraal staat. Deze as verwijst naar ervaringen van geraakt worden door iets dat groter is dan het zelf, zoals de natuur, het leven, het lot of het Heilige. De ecologische context komt het vaakst naar voren in de gesprekken.

4.2.3.1 Ethisch ecologisch

Deelnemers benoemen de wens om een zo klein mogelijke ecologische voetafdruk achter te laten. Dit geldt zowel letterlijk, geen CO₂-uitstoot, als symbolisch, geen grafsteen om te onderhouden. Dorien koppelt dit aan het geen ruimte meer willen innemen op aarde na de dood: "Ik vind het belangrijk om een bijdrage te leveren aan dat de wereld niet nog slechter wordt (...) en dat ik niet meer iets, een ruimte inneem".

Sommigen beschrijven veraarden als de meest duurzame manier om met hun lichaam om te gaan. Het voelt als de juiste keuze gezien de staat van de planeet en de verantwoordelijkheid die men voelt: "Alleen al door zelf te veraarden zou ik mijn ecologische voetafdruk kunnen vergroten. Dat zou ik alleen al heel tof vinden (...) Dus als je iets wat de hele tijd gebeurt (*sterven*) dan kan veranderen naar iets wat op een ecologische manier kan." (Robin). Tegelijkertijd laat Robin zien dat deze keuze niet vanzelfsprekend is, maar afhangt van de daadwerkelijke ecologische impact van het proces: "Dus als blijkt dat het proces, dat het heel grote (*negatieve*) invloed heeft op de aarde (...) dat zou het enige zijn waarop ik misschien zou kunnen beslissen, van dan ga ik toch voor een duurzamere (*vorm*)".

4.2.3.2 Esthetisch ecologisch

De esthetiek van veraarden komt bij enkele deelnemers tot uiting in de manier waarop de menselijke compost na het proces wordt opgenomen in de natuurlijke omgeving. Het uitstrooien in een tuin of landschap roept een esthetisch besef op van cyclische processen zoals bloei, verval en hernieuwde groei. Dit versterkt de ervaring dat veraarden aansluit bij natuurlijke ritmes en wordt door sommige deelnemers als inspirerend ervaren: "of het nu de seizoenen zijn of het dag en nachtritme of..., ja, gewoon hoe dan de bloemetjes weer

openen en weer sluiten. Er zit zoveel schoonheid in. Ik vind dat heel troostrijk en inspirerend” (Bente).

Wat opvalt is dat ecologische esthetiek en de existentieel ecologische oriëntatie nauw met elkaar verweven zijn. Hoewel deelnemers dit onderscheid niet expliciet benoemen, blijkt uit hun woorden dat de waarneming van de natuurlijke cycli niet alleen visuele of emotionele waarde heeft, maar ook richting geeft aan hoe zij hun eigen sterfelijkheid en nalatenschap zien.

4.2.3.3 Existentieel ecologisch

Vanuit een existentieel ecologisch perspectief spreken deelnemers over een levenshouding waarin leven, dood en natuur met elkaar verbonden zijn. Veraarden biedt een manier om deze verbondenheid concreet vorm te geven. De wens om na de dood terug te keren naar de aarde en deel uit te maken van de natuurlijke kringloop wordt verwoord in termen van dankbaarheid en wederkerigheid: “Dat je gewoon weer wat teruggeeft aan de natuur. Dat daar weer iets nieuws uit kan bloeien, dat je daar voeding voor bent” (Kees). En “Dat ik hier een plekje heb gehad hier op aarde (...) en dat ik moeder aarde dankbaar ben (...) dat ik moeder aarde daarmee ook iets teruggeef” (Sam).

Daarnaast roept het idee van opgenomen worden in een voortdurend proces van leven en dood beelden op van vrijheid en loslaten: “Een urn met as, daar gebeurt verder niks mee. En op een begraafplaats ook niet. Maar met veraarden wel (...) je compost wordt neergelegd, daar groeien dingen uit, die dingen die sterven ook weer af, dat gaat maar door. (...) omdat het vrij is” (Maaïke).

In deze zin wordt veraarden niet alleen gewaardeerd als een ecologisch verantwoorde keuze, maar ook als een uitdrukking van een dieperliggend existentieel verlangen om na de dood op te gaan in een groter geheel. Frans omschrijft het als volgt: “als je gewoon uitgestrooid kan worden als humus, compost (...) dat je dan dus weer deel uitmaakt van, ... van alles. (...) Dat je weer gewoon in het geheel der dingen opgaat. Dat vind ik wel mooi” .

De ecologische context vormt een belangrijk motief om voor veraarden te kiezen. Wat voor sommigen begint als een wens om de aarde niet te belasten, groeit uit tot een levenshouding waarin dood, natuur en regeneratie met elkaar verbonden raken.

MacMurray en Futrell (2019) beschrijven veraarden als een praktijk die past binnen een opkomende *ecodeath ethic*. Hierin staat niet beheersing of efficiëntie centraal, maar juist de wens om het lichaam terug te geven aan de aarde op een manier die ecologische waarden weerspiegelt. Daarbij krijgt het proces betekenis op zowel lichamelijk als symbolisch niveau: deelnemers ervaren zingeving via zintuiglijke betrokkenheid bij het natuurlijke verloop (zoals de geur van aarde) en via de symboliek van de kringloop waarin sterven en nieuw leven met elkaar verbonden zijn.

Alma (2023) laat zien dat zingeving zich in het antropoceen steeds vaker richt op verbondenheid met iets dat groter is dan het zelf, niet in religieuze termen, maar via natuur, ecologie en het besef dat leven en dood deel uitmaken van een voortdurende cyclus. Dit weerspiegelt een verlangen naar resonantie met natuurlijke processen, waarin sterven geen einde is, maar een overgang.

Ook Olson (2024) wijst op een groeiend bewustzijn van de noodzaak om menselijke praktijken te herijken binnen ecologische kaders. Zij beschrijft hoe ecologisch georiënteerde uitvaartpraktijken functioneren als antwoord op een ecologische crisis, en hoe zij bijdragen aan nieuwe vormen van morele verantwoordelijkheid en rituele zorg. Veraarden sluit daarbij aan door het lichaam opnieuw te positioneren binnen een ecologisch kader, waarin wederkerigheid, ritueel en lichamelijke betrokkenheid samenkomen.

Deze ontwikkeling past binnen een bredere beweging naar meer ervaringsgerichte, post-seculiere vormen van zingeving. Zoals Applewhite (2022) laat zien, ontstaat ook buiten religieuze tradities ruimte voor ritueel, zorg en symboliek rondom het lichaam na de dood. Het lichaam wordt niet gezien als residu, maar als betekenisdrager binnen een ecologisch en moreel geladen transitie (Stengs, 2024).

4.2.4 Conclusie

Hoewel het onderscheiden van deze negen categorieën helpt om de verschillende motieven te analyseren en te duiden, blijkt in de praktijk dat ze sterk met elkaar verweven zijn. Ethische overwegingen, zoals de wens om zorgzaam en verantwoordelijk met het lichaam en de aarde om te gaan, lopen vaak door in esthetische beleving en existentiële reflectie. Wat begint als een praktische overweging of zintuiglijk aantrekkelijk idee, krijgt voor veel deelnemers gaandeweg een diepere, levensbeschouwelijke lading.

In de interviews kwamen vooral ethisch-persoonlijke en ethisch-ecologische motieven naar voren. De wens om autonoom te kunnen bepalen wat er met het lichaam gebeurt, en de morele overtuiging om iets terug te doen voor de aarde, vormen voor veel deelnemers een belangrijke motivatie. Daarnaast blijkt ook het existentieel-persoonlijke, en met name het existentieel-ecologische perspectief, betekenisvol. Wat aanvankelijk voorkomt uit zorg voor de aarde, zoals de wens om de aarde niet verder te belasten, om geen restafval na te laten en om het lichaam na de dood op een zinvolle manier terug te geven aan het leven, groeit bij sommige deelnemers uit tot een bredere oriëntatie op sterfelijkheid, nalatenschap en het verlangen om blijvend verbonden te zijn met het grotere geheel van natuur en bestaan.

Motieven staan zelden op zichzelf. De wens om iets moois na te laten aan nabestaanden raakt aan het besef van verantwoordelijkheid voor toekomstige generaties. Het verlangen naar autonomie sluit aan bij het zoeken naar een vorm van lichaamsbestemming die klopt bij iemands waarden en levenshouding. Veraarden resoneert op meerdere lagen tegelijk, iets wat deelnemers zich soms pas tijdens het gesprek bewust werden. Het onder woorden brengen van hun motivatie bracht nieuwe, soms onverwachte inzichten aan het licht waardoor veraarden gaandeweg niet alleen als alternatief voor bestaande praktijken werd gezien, maar ook als een mogelijkheid tot zingeving in een breder, relationeel en ecologisch perspectief. Juist die verwevenheid van persoonlijke, sociale en ecologische motieven maakt veraarden tot een betekenisvolle keuze. De mogelijkheid om meerdere waarden en dimensies van zingeving te verbinden aan veraarden lijkt bij te dragen aan de aantrekkingskracht ervan.

4.3 Betekenisgeving rondom sterfelijkheid, afscheid en rouw

De analyse van de interviews laat zien dat veraarden voor sommigen bijdraagt aan acceptatie van de dood, aan het ervaren van steun, en aan een diepere of andere vorm van rouwverwerking. Tegelijkertijd werd zichtbaar dat deze betekenisgeving niet universeel is: een deel van de geïnterviewden geeft aan dat veraarden hun visie op de dood niet wezenlijk verandert. In deze paragraaf worden drie thema's besproken: sterfelijkheid, afscheid nemen en rouwverwerking.

4.3.1 Sterfelijkheid

Voor een aantal deelnemers leidt het idee van veraarden tot een herwaardering van de dood als onderdeel van een grotere natuurlijke cyclus. Binnen dit perspectief wordt de dood niet langer gezien als een abrupte breuk, maar als een overgang naar een andere bestaansvorm waarin het lichaam opgaat in bodemleven, planten of bomen. De gedachte dat het lichaam vruchtbare compost wordt, maakt de dood minder beangstigend en biedt houvast: “Dat je weer terugkeert en weer onderdeel maakt en dus eigenlijk ... nou, eeuwig voorleeft” (Frans). En Bente “Dat het veraarden proces me wel, ja, misschien nog meer geruststelt of nog meer vertrouwen geeft (...) als ik weet dat mijn lichaam echt terug mag in de kringloop van het leven”. Het lichaam verliest zijn status als lijk en wordt opnieuw betekenisvol als voedingsbron voor het leven: “Het is echt een heel natuurlijke manier voor mijn gevoel hè. Echt tot humus wederkeren. En daarmee weer voedsel zijn voor de omringende natuur” (Aart). Het is voor velen een geruststellende gedachte dat de dood kan worden gezien als een natuurlijke transitie en niet als eindpunt.

Niet alle geïnterviewden delen deze betekenisgeving. Een deel van hen ziet de dood als iets biologisch of neutraals: “de dood is slechts een moleculaire reset” (Sjors). Of ze benadrukken dat de ziel of energie al losstaat van het lichaam waardoor veraarden niets toevoegt aan hun existentiële perspectief: “het lichaam is eigenlijk alleen maar een verpakking” (Guus)

Meerdere deelnemers benoemen dat veraarden een spirituele of symbolische laag toevoegt aan het sterven. Ans heeft het over drie dimensies van herinnering: de persoonlijke herinnering door de verhalen over iemand, de spirituele herinnering in de vorm

van de ziel of energie die blijft bestaan, en de materiele herinnering door de menselijke compost die weer nieuw leven voedt. “Het spirituele zit hem echt in dat voortbestaan, terug in de natuur hè, ook onderdeel van, nou ja, (...) die eenheid van herinneringen in gedachten, je ziel of je energie die op een bepaalde manier nog rond zal waren. Nou, en als dat met jouw omhulsel ook nog kan (...) heel circulair”. Door deze driedelige betekenis krijgt de dood een nieuwe gelaagdheid die niet alleen verlies omvat, maar ook transformatie en voortzetting. Kees : “Ik heb dat (*de dood*) als iets onoverkomelijks, iets verschrikkelijk hartverscheurends gezien, (...) en dat heb ik nu helemaal niet meer. (.) Veraarden heeft het (...) wat lichter gemaakt”. Voor deze groep biedt veraarden een narratief waarin sterven wordt geïntegreerd in het grotere verhaal van natuurlijke kringloop, voortbestaan en wederkerigheid. Deze manier van betekenisgeving sluit aan bij bredere maatschappelijke ontwikkelingen waarin sterven niet langer alleen medisch of religieus wordt benaderd, maar ook ecologisch wordt geduid.

De interviews laten zien hoe de dood in relatie tot het veraarden niet langer gezien wordt als een abrupte breuk, maar als een overgang naar een andere vorm van bestaan, als deel van een cyclisch proces waarin het lichaam voortleeft in de natuur. Deze manier van denken sluit aan bij wat Engelke (2019) beschrijft als een postreligieuze heroriëntatie op sterfelijkheid, waarin niet religieuze dogma's, maar zintuiglijke ervaring, symboliek en verbondenheid met natuurlijke processen centraal staan.

Volgens Engelke (2019) wordt binnen deze context materiele continuïteit, zoals het opgaan in bodemleven of planten, een manier om betekenis te geven aan het levenseinde. In plaats van abstracte noties van voortleven, biedt de fysieke opname van het lichaam in natuurlijke cycli een tastbare vorm van herinnering en zingeving. Menselijke compost, bloemen, of bomen worden dragers van betekenis, zonder dat er een expliciet religieus kader nodig is.

Tegelijkertijd laten enkele deelnemers zien dat veraarden voor hen geen nieuwe symboliek aan de dood toevoegt. Voor hen blijft sterven een neutraal of biologisch

verschijnsel, los van zingeving of spirituele dimensies. Ook dat past binnen het postreligieuze veld dat Engelke beschrijft.

4.3.2 Afscheid

In tegenstelling tot traditionele uitvaarten, waar vaak binnen een week alles afgerond moet zijn, ervaren veel deelnemers veraarden als een langzamer en intiemer proces van afscheid nemen. De periode van ongeveer veertig dagen waarin het lichaam vergaat, wordt door deelnemers als heilzaam ervaren.

Robin benadrukt hoe deze vertraging ruimte schept voor verstillings: “Dus alleen al dat trage, en dat ja, dat onthaasten eigenlijk wat er bij hoort (...) dat het proces mensen ook uitnodigt om te verstillen en te vertragen”. Annie spreekt over het belang van tijd voor de ziel of geest om los te komen van het lichaam: “Er is tijd, tijd om te vertrekken. En mijn lichaam, ook al is dat uiteindelijk maar een omhulsel, maar ja, ziel of geest, daar is tijd voor nodig geloof ik”. Volgens Aart sluit dit aan bij de psychische verwerking van verlies: “Ja, vaak wordt ook wel gesteld dat de eerste rouw (...) ook zo grofweg een dag of 40 in beslag neemt. Dus dat is een hele mooie synchroniciteit”.

Daarnaast biedt de fysieke nabijheid van het lichaam mogelijkheden voor persoonlijke rituelen. Deelnemers stellen zich voor dat nabestaanden tijdens de compostering de cabine kunnen bezoeken of informatie ontvangen over het verloop van het proces. Zulke rituelen bieden een andere vorm van afscheid dan de gangbare uitvaartpraktijken.

De ervaringen van deelnemers sluiten aan bij de inzichten van Hertz, zoals uitgewerkt door Davies (2000) en Venbrux (2007). Hertz stelt dat dood geen momentopname is, maar een sociaal proces: de overgang van levende naar overledene vereist tijd, ritueel en betrokkenheid.

Veraarden past in deze visie doordat het fysieke vergaan van het lichaam sterker verbonden wordt met het psychosociale proces van loslaten. De periode van ongeveer veertig dagen kan worden opgevat als een rituele tussentijd, waarin het verlies niet abrupt wordt afgesloten, maar geleidelijk betekenis krijgt.

De fysieke nabijheid van het lichaam in het proces van veraarden versterkt het proces van loslaten doordat het lichaam nog ‘zichtbaar’ en voorstelbaar blijft. Dit sluit aan bij wat Hertz beschrijft als het belang van materiële nabijheid voor rouwverwerking. Volgens Hertz weerspiegelt de toestand van het lichaam de emotionele staat van de rouwenden (Davies, 2000; Venbrux, 2007). Het bezoeken van de cocon of het ontvangen van updates over het proces kunnen dan ook worden gezien als rituelen van nabijheid, die het mogelijk maken om op een intieme en betrokken manier afscheid te nemen. Zulke handelingen geven vorm aan wat Hertz de ‘symbolische overgang’ noemt: van dood naar herstellende sociale rust.

Tot slot kan veraarden worden opgevat als een moderne vorm van Hertz ‘dubbele begrafenis’: een proces in twee fasen waarbij eerst het fysieke lichaam wordt losgelaten en daarna de sociale status van de overledene wordt veranderd (Venbrux, 2007). In deze visie draagt het veraarden bij aan een culturele verschuiving waarin sterfelijkheid niet wordt weggeduwd, maar opnieuw wordt geïntegreerd in het leven.

4.3.3 Rouw

In een aantal interviews komt naar voren dat veraarden de rouw kan verzachten en verdiepen. Deelnemers beschrijven hoe het proces van veraarden hen helpt om rouw te kunnen voelen en geleidelijker te beleven. De rituelen tijdens het composteerproces en de bestemming van de compost helpen om het verlies stap voor stap te doorleven. Guus: “Ik denk dat de rouw dan automatisch ook een natuurlijke weg zal bewandelen. (...) dus ik denk dat veraarden het proces een stukje verzacht op een of andere manier (...), dat voelt gewoon veel rouwvriendelijker aan”.

De fysieke en symbolische verandering van het lichaam is niet alleen verzachtend maar ook betekenis gevend. De menselijke compost biedt een tastbare representatie van voortbestaan, wat het mogelijk maakt om verlies te verbinden met leven en groei. Guus: “Als je iemand wegstopt, dan ga je dus helemaal niet voelen (...), maar bij veraarden mag het rouwproces er zijn, 40 dagen lang”.

Ook in relatie tot kinderen wordt veraarden als geruststellend gezien. Bente schetst een beeld van haar kinderen die nieuw leven zien groeien op de plek waar haar

gecomposteerde lichaam in de natuur zou zijn opgenomen: “Stel dat ik veraard wordt en mijn kinderen zien op de aarde bomen, planten en bloemen groeien (...) of dat het huisjes worden voor dieren. Ja, ik denk dat dat ontzettend troostrijk is”. Deze zintuigelijke benadering van rouw door te zien, horen, ruiken en voelen maakt de dood niet alleen tastbaar, maar ook onderdeel van een herkenbare cyclus. Dit sluit aan bij de beleving van kinderen die volgens een deelnemer al van nature verbonden zijn met de natuur.

De manier waarop deelnemers spreken over rouw sluit aan bij de visie van Attig (2001), die rouw beschrijft als een leerproces waarin mensen zich opnieuw moeten verhouden tot zichzelf, hun omgeving en hun toekomst. Dit proces noemt hij *relearning the world*: het opnieuw leren leven in een wereld die blijvend is veranderd door het verlies. In plaats van rouw te zien als een lineair proces van loslaten, benadrukt Attig de noodzaak om gaandeweg nieuwe vormen van verbondenheid, betekenis en richting te ontwikkelen.

In de gesprekken komt naar voren dat veraarden deelnemers zou kunnen helpen om een nieuwe relatie met de overledene te onderhouden. Doordat het lichaam op een tastbare manier aanwezig blijft als compost die terugkeert in de kringloop van het leven, ontstaat ruimte voor voortzetting in een andere gedaante. Nabestaanden geven aan dat dit hen helpt om het verlies geleidelijk te verweven met hun eigen bestaan, niet door los te laten, maar door zich op een andere manier verbonden te blijven voelen.

Veraarden draagt ook bij aan het hervinden van richting en betekenis in het leven zonder de overledene, een centraal thema in Attigs benadering. Deelnemers koppelen hun verlies aan bredere waarden zoals ecologische verantwoordelijkheid, zorg voor toekomstige generaties of verbondenheid met de natuurlijke cycli. Het rouwproces krijgt zo niet alleen een innerlijke, maar ook een ethische en existentiële dimensie, waarin het verlies wordt ingebed in een groter geheel.

Tenslotte benadrukt Attig dat rouw ook een actieve bezigheid is. Het vraagt om nieuwe manieren van voelen, handelen en betekenis geven. Veraarden biedt hier houvast voor. Het proces verloopt langzamer dan de gangbare uitvaartpraktijken en is tastbaar, met

ruimte voor rituelen, nabijheid en betrokkenheid. Zo krijgt het verlies en de rouw letterlijk een plek in de wereld van de nabestaanden en wordt onderdeel van hun dagelijks leven.

Veraarden sluit daarmee aan bij een constructivistische visie op rouw waarbij het niet gaat om afsluiting, maar om een geleidelijk proces waarin verlies wordt opgenomen in het leven dat doorgaat, in verbondenheid met de aarde, met anderen en met dat wat betekenisvol is.

4.4 Conclusie en discussie

De analyse van de interviews laat zien dat de keuze voor veraarden niet los gezien kan worden van bredere ethische, esthetische en existentiële overwegingen. Door gebruik te maken van het model dat deze dimensies verbindt met drie contexten van betekenisgeving - het persoonlijke, het sociale en het ecologisch domein - is zichtbaar geworden hoe deze verschillende lagen samenkomen in de manier waarop deelnemers hun keuze voor veraarden motiveren en waarderen.

Op het persoonlijk vlak komt naar voren hoe deelnemers waarde hechten aan autonomie, zachtheid, en verbondenheid met anderen. In de sociale context wordt vooral kritiek geuit op bestaande uitvaarttechnieken. In het ecologische domein wordt veraarden geïnterpreteerd als een handeling die aansluit bij kringloop-denken, wederkerigheid en verbondenheid met natuur en aarde. Binnen elk van deze contexten komen de dimensies naar voren die de keuze voor veraarden ondersteunen.

Tegelijkertijd is duidelijk geworden dat deze waarden niet op zichzelf staan, maar zijn ingebed in bredere levenspraktijken. In veel interviews komt een leefstijl naar voren waarin duurzaamheid, eenvoud, bewustwording en verbondenheid met natuur centraal staan.

Wat in de interviews vooral opvalt, is dat het ecologische domein voor veel deelnemers het centrale thema is als het gaat om betekenisgeving. Dit wijst op een herwaardering van de relatie tussen mens en natuur, niet alleen in het leven, maar ook na het sterven.

5. Conclusie, discussie en aanbevelingen

In dit afsluitende hoofdstuk worden de belangrijkste bevindingen uit het onderzoek samengebracht en gewogen. Eerst worden de vier deelvragen beantwoord. Vervolgens wordt in paragraaf 5.2 gereflecteerd op de bruikbaarheid en beperkingen van het gekozen theoretisch kader. In paragraaf 5.3 worden inzichten besproken die niet direct onder een van de deelvragen vallen. Daarna volgt een bespreking van de sterke en zwakke kanten van het onderzoek in paragraaf 5.4, gevolgd door de implicaties voor theorie, praktijk, beleid en vervolgonderzoek in paragraaf 5.5. In paragraaf 5.6 wordt op basis van de voorgaande deelanalyses, een antwoord gegeven op de centrale onderzoeksvraag.

5.1 Antwoorden op de deelvragen

Hoe wordt betekenisgeving om schreven in de literatuur?

Betekenisgeving wordt in dit onderzoek opgevat als een proces waarin mensen ervaringen interpreteren en verbinden met bredere overtuigingen, waarden en oriëntaties op het leven. Daarbij sluit ik aan bij Puchalski et al. (2014) die betekenisgeving beschrijven als onderdeel van spiritualiteit: het zoeken naar zin, doel en verbondenheid in relatie tot zichzelf, anderen, de natuur en het grotere geheel.

Alma maakt dit concreter met haar driedeling in ethische, esthetische en existentiële dimensies van zinervaring. Zij laat zien dat mensen op verschillende manieren betekenis construeren: via morele reflectie, via gevoeligheid voor schoonheid en symboliek en via het omgaan met existentiële vragen, zoals sterfelijkheid en verbondenheid.

De resonantietheorie van Rosa (2019) biedt een aanvullende invalshoek vanuit relationeel perspectief. Betekenis ontstaat volgens hem in wederkerige relaties tussen mens en wereld, wanneer mensen geraakt worden en zich verbonden voelen. In dit onderzoek is op basis daarvan een onderscheid gemaakt tussen drie contexten van betekenisgeving: de persoonlijk (mens-mens), de sociale (mens-systeem) en de ecologisch (mens-natuur/transcendente).

Welke ethische, esthetische en existentiële waarden vinden mensen belangrijk bij veraarden?

Deelnemers zien veraarden vooral als een manier om na de dood nog goed te doen.

Ethische waarden staan centraal: bijdragen aan herstel van de aarde, zorg voor toekomstige generaties, en een respectvolle omgang met lichaam en compost.

Transparantie, veiligheid en toegankelijkheid zijn hierbij belangrijke elementen.

Esthetische waarden komen naar voren in de waardering voor het proces zelf: zacht, ritmisch en natuurlijk. De symboliek van het wiegen, de veertig dagen en de bestemming van de compost geven het proces vorm en betekenis.

De existentiële waarden richten zich op de verbondenheid met een groter geheel, het idee van voorleven via de compost, opgaan in de natuurlijke kringloop. Veraarden roept gevoelens op van overgave aan iets wat groter is dan het individu.

Welke persoonlijke, sociale en ecologische motieven spelen een rol bij de keuze voor veraarden?

Persoonlijke motieven richten zich op autonomie, verbondenheid met de natuur en afstemming tussen leven en dood. Deelnemers willen dat hun dood past bij hoe ze geleefd hebben, en zien veraarden als een passende, natuurlijke afsluiting. Ook de wens om niet meer tot last te zijn na de dood, speelt een rol.

Sociale motieven komen tot uiting in kritiek op bestaande uitvaartpraktijken, die als afstandelijk, kostbaar of niet duurzaam worden ervaren. Er klinkt een verlangen door naar betekenisvolle alternatieven die beter aansluiten bij hun waarden. Omdat veraarden op dit moment nog hypothetisch is, ontbreken er gedeelde ervaringen wat collectieve verbeelding bemoeilijkt.

Ecologische motieven zijn sterk aanwezig. Deelnemers willen bijdragen aan biodiversiteit, de bodem voeden, en geen ruimte meer innemen. Veraarden wordt verbonden aan regeneratie en verantwoordelijkheid voor het grotere geheel, ook na de dood.

Hoe helpt de keuze voor veraarden bij het omgaan met sterfelijkheid, afscheid en rouw?

Door stil te staan bij wat er na de dood met het lichaam gebeurt, ontstaat ruimte voor reflectie op de dood als onderdeel van het leven. Deelnemers benoemen dat deze vorm van lichaamsbestemming niet gaat over verdwijnen, maar over voortleven in een andere vorm. Dat perspectief geeft troost en richting en maakt de dood minder abstract.

Ook het afscheid krijgt bij veraarden een ander karakter. De periode van veertig dagen wordt ervaren als een overgangstijd waarbij nabestaanden letterlijk en figuurlijk tijd krijgen om het verlies te laten indalen.

Wat betreft de rouwverwerking spreken deelnemers de verwachting uit dat veraarden mogelijk bijdraagt aan een zachtere of meer natuurlijke rouw. Ze noemen het tastbare en trage proces als potentieel helpend voor nabestaanden.

5.2 Reflectie op het theoretisch kader

In deze studie werd een conceptueel model ontwikkeld waarin Rosa's resonantietheorie werd gecombineerd met Alma's driedeling van zinervaring. Dit resulteerde in een matrix van negen velden waarmee de manieren waarop deelnemers betekenis gaven aan veraarden konden worden geordend. Dit model bood in de analyse fase houvast bij het ordenen van de uiteenlopende motieven en waarden die deelnemers benoemden. Het maakte zichtbaar dat veraarden niet alleen als ecologisch verantwoord word beschouwd, maar ook als een keuze die moreel juist voelt, esthetisch aanspreekt en existentieel raakt.

Tegelijk werd duidelijk dat verschillende betekenislagen vaak met elkaar verweven zijn. Uitspraken over bijvoorbeeld 'zachtheid' of 'voortleven in de natuur' raken meerdere dimensies tegelijk. In de analyse bleek dat de indeling in negen velden soms te schematisch werkte: deelnemers benoemen hun motivatie en waarden in samenhang, niet in afzonderlijke categorieën. De structuur bood analytisch houvast maar sloot niet altijd aan bij de manier waarop deelnemers verschillende aspecten in samenhang benoemden.

De sociale context, de 'mens-systeem' relatie in het model van Rosa, bleek lastig te duiden. Uitspraken over instituties, beleid of rituelen kwamen slechts zijdelings aan bod en lieten zich moeilijk plaatsen. Dit bevestigt de kanttekeningen die in het theoretisch kader al zijn benoemd: de sociale as blijft abstract en biedt weinig houvast voor het analyseren van

maatschappelijke of culturele structuren (Susen, 2019; Cheng, 2023). Die beperking werd in dit onderzoek versterkt doordat de interviews vooral gericht waren op persoonlijke motieven, en omdat veraarden nog niet wettelijk is toegestaan. Door het ontbreken van bestaande praktijken bleven institutionele en rituele aspecten onderbelicht.

Hoewel de sociale context in de interviews minder naar voren kwam, is het relevant om theoretisch te beschouwen. In de persoonlijke beleving van deelnemers kwamen elementen als zorgvuldige omgang met compost, rituele betekenis en symboliek zoals Stengs (2014) beschrijft, wel naar voren. Ook laat Mathijssen (2023a) zien dat duurzaamheid in uitvaartpraktijken niet alleen vorm krijgt in ecologische keuzes, maar ook in rituele handelingen, zintuiglijke ervaringen en culturele betekenissen. Daarmee onderstreept zij dat duurzame lichaamsbestemming niet los kon worden gezien van rouw, herinnering en maatschappelijke verankering. In de praktijk krijgen deze culturele dimensies echter niet altijd expliciet aandacht. McManus (2023) wijst erop dat duurzaamheid in het uitvaartlandschap vaak wordt opgevat als een technische of logistieke opgave, terwijl de culturele, morele en rituele betekenisgeving nauwelijks wordt meegenomen. Als deze dimensies ontbreken, ontstaat het risico dat veraarden wordt gezien als een technische oplossing, terwijl juist de culturele, emotionele en ethische inbedding bepalend is voor de wijze waarop veraarden maatschappelijk betekenis krijgt.

Al met al bood het conceptuele model een bruikbaar maar niet neutraal analysekader. Het vereiste flexibiliteit in de toepassingen en liet blinde vlekken zien, vooral op het vlak van institutionele en rituele inbedding. Tegelijk maakte het model het mogelijk om de gelaagdheid van de betekenisgeving rond veraarden zichtbaar te maken. De aantrekkingskracht van veraarden lijkt juist te schuilen in het samenspel van ethische, esthetische en existentiële betekenis.

5.3 Nieuwe inzichten

Naast de beantwoording van de deelvragen leverde dit onderzoek enkele andere inzichten op. Een daarvan betreft het verschil in betekenisgeving tussen veraarden en natuurbegraven. Waar natuurbegraven vaak esthetisch wordt gewaardeerd vanwege de rust, de ruimte en het visuele landschap (Mathijssen, 2023b), ligt bij veraarden het accent

meer op de ethische component: iets goeds willen teruggeven aan de aarde en niet onnodig ruimte meer willen innemen.

Een tweede inzicht betreft de manier waarop deelnemers betekenis geven aan de bestemming van de compost. De keuze voor een functionele of symbolische toepassing blijkt sterk verbonden met de persoonlijke motivatie. Wie kiest voor veraarden uit schuldgevoel, wil eerder dat de compost functioneel wordt hergebruikt. Wie betekenis zoekt in voortleven, kiest eerder voor een herdenkingsplek of een bloemenveld. Deze voorkeuren passen bij iemands visie op leven, sterven en nalatenschap.

Een derde inzicht is dat uit de resultaten blijkt dat ‘duurzaamheid’ wel genoemd wordt als een motivatie voor veraarden, maar dat er verder geen expliciete aandacht was voor bijvoorbeeld materiaalgebruik of energieverbruik. Er is weinig sprake geweest van kritische reflectie op mogelijke nadelen van het proces, bijvoorbeeld op het vlak van techniek of de veiligheid van hergebruik van de compost. Deelnemers kijken naar veraarden als duurzaam, natuurlijk en ecologisch terwijl het een proces is dat afhankelijk is van een technologisch systeem.

Doughty en Tillett (2024) waarschuwen dat nieuwe uitvaartpraktijken weerstand kunnen oproepen wanneer heldere communicatie en publieke duiding ontbreekt. Zonder sociale en rituele inbedding bestaat het risico dat deze innovatie als onbegrijpelijke of onwaardig wordt ervaren. Deze analyse werpt een nieuw licht op het enthousiasme van de deelnemers: hun waardering lijkt vooral gebaseerd op morele en narratieve aantrekkingskracht, maar sluit niet altijd aan bij de feitelijke infrastructuur van het composteerproces. Dit onderstreept het belang van heldere beleidskaders en communicatie.

5.4 Sterke en zwakke punten van het onderzoek

Een sterk punt van dit onderzoek is dat het zich richt op een maatschappelijk actueel maar wetenschappelijk nog niet onderzocht fenomeen. Door veraarden te benaderen vanuit verschillende dimensies en context levert deze studie een vernieuwende bijdrage aan het bredere debat over duurzaamheid, sterfelijkheid en ritueel in de Nederlandse situatie.

Een andere sterke kant van dit onderzoek is de zorgvuldige opzet en uitvoering van de dataverzameling en –analyse. Allereerst zijn maatregelen getroffen om de interne validiteit te waarborgen. Het gebruik van de topiclijst heeft gezorgd voor consistentie en volledigheid in de interviews (Baarda et al., 2021). Daarnaast is de analyse systematisch uitgevoerd volgens het stappenplan van Braun en Clarke (2006), wat de transparantie en herhaalbaarheid van het onderzoek bevordert. Met vijftien interviews is er een datasaturatie bereikt omdat er geen nieuwe thema's of inzichten meer naar voren kwam, al kan nooit volledig worden uitgesloten dan andere perspectieven buiten beeld zijn gebleven (Baarda et al., 2021).

Tegelijkertijd kent het onderzoek ook beperkingen. De deelnemers groep was relatief homogeen. De deelnemers zijn voorstander van het concept veraarden en hebben een relatief hoog opleidingsniveau en ecologisch bewustzijn. Velen waren via-via verbonden met Stichting Veraarden. Deze selectiebias kan ertoe geleid hebben dat bepaalde opvattingen oververtegenwoordigd zijn. Daarnaast is de thematische analyse uitgevoerd door één onderzoeker met beperkte ervaring, wat de kans vergroot dat perspectieven zijn gemist of onvoldoende zijn uitgediept. Ook kan er sprake zijn geweest van sociale wenselijkheid of interviewbias, waarbij zowel de vraagstelling als de context invloed hebben gehad op de antwoorden van deelnemers (Baarda et al., 2021).

Meer diverse deelnemersgroepen en triangulatie van methoden zouden in vervolgonderzoek kunnen bijdragen aan een breder en meer genuanceerd beeld van de betekenisgeving rond veraarden.

5.5 Implicaties voor theorie, praktijk en beleid

Dit onderzoek laat zien dat betekenisgeving rond de dood niet eendimensionaal is, maar ontstaat uit de verwevenheid van ethische, esthetische en existentiële waarden. Die verwevenheid biedt kansen om rituelen en afscheid te bestuderen als processen waarin levenshouding, zintuiglijke ervaring en morele overtuiging samenkomen. De resultaten laten bijvoorbeeld zien hoe deelnemers betekenis geven aan de bestemming van de compost, de symboliek van veertig dagen of de wens tot opgaan in de kringloop, handelingen die alle dimensies raken. Dit opent perspectieven voor theorievorming over

moderne, vaak seculiere rituelen en over hoe mensen in een geïndividualiseerde en ecologisch bewuste samenleving zoeken naar nieuwe vormen om afscheid en herinnering vorm te geven.

Voor de praktijk biedt dit onderzoek inzichten in de motieven en waarden die mensen aan veraarden verbinden. Professionals zoals ritueelbegeleiders, uitvaartondernemers en geestelijk verzorgers kunnen hiermee beter inspelen op uiteenlopende behoeften, bijvoorbeeld door ruimte te maken voor lichamelijke beleving, rituele betekenis of verbondenheid met de omgeving. Deelnemers kiezen niet ‘zomaar voor duurzaam’, maar zoeken naar een manier van afscheid nemen die past bij hun levenshouding. Dit onderstreept het belang van persoonlijke afstemming en tijdige begeleiding. Afscheid nemen begint niet pas na het overlijden, maar wordt voorbereid tijdens het leven, met naasten en eventueel met deskundigen, zoals ook gebeurt rond de geboorte, het andere grensgebied in de levenscyclus.

Beleidsmatig maken de resultaten duidelijk dat motieven en waarden een rol spelen bij keuzes rond lichaamsbestemming. Deze morele en existentiële aspecten verdienen daarom een plek in de beleidsvorming, niet alleen bij de beoordeling en implementatie van nieuwe methoden zoals veraarden, maar ook bij het kritisch heroverwegen van bestaande praktijken. Door ruimte te maken voor diversiteit in afscheid en betekenisgeving, kan een uitvaartstelsel ontstaan dat beter aansluit bij wat mensen zelf belangrijk vinden.

Suggesties voor vervolgonderzoek

De huidige studie is gebaseerd op intenties en verwachtingen rond veraarden. Vervolgonderzoek kan zich richten op mensen die daadwerkelijk voor veraarden kiezen zodra dit wettelijk is toegestaan. Dat maakt het mogelijk om ervaringen met het composteerproces, de bestemming van de compost en de impact op rouw in kaart te brengen. Ook vergelijkend onderzoek met andere duurzame lichaamsbestemmingen, zoals natuurbegraven en resomeren, kan inzicht geven in gedeelde en onderscheidende waarden.

Daarnaast is onderzoek nodig onder meer diverse groepen om beter zicht te krijgen op verschillen in motieven, wereldbeelden en kijk op technologie in relatie tot veraarden. Mensen met bezwaren tegen veraarden kunnen helpen om maatschappelijke en morele grenzen van nieuwe uitvaartpraktijken beter te begrijpen.

Tenslotte vraagt ook de beleidsmatige kant om nadere studie: hoe wegen verschillende partijen juridische, ecologische en ethische aspecten af? Wat zijn de gevolgen als compost wel of niet hergebruikt mag worden, of als de kosten hoog blijken te zijn? Zulke scenario's verdienen aandacht bij de verdere ontwikkeling van beleid en praktijk.

5.6 Conclusie

Het doel van het onderzoek was inzicht te krijgen in de persoonlijk motivaties en maatschappelijke factoren die bijdragen aan de keuze voor veraarden als lichaamsbestemming, en de betekenis die mensen aan deze keuze toekennen.

De resultaten laten zien dat de keuze voor veraarden voortkomt uit een samenspel van persoonlijke overtuigingen en maatschappelijke ontwikkelingen. Deelnemers benoemen motieven als verantwoordelijkheid voor de aarde, het verlangen opgenomen te worden in de natuurlijke kringloop, autonomie en kritiek op bestaande uitvaartpraktijken.

De betekenis die mensen toekennen aan veraarden is gelaagd en raakt aan hun levenshouding, waarden en visie op sterfelijkheid. Het conceptueel model van veraarden waarin ethische, esthetische en existentiële dimensies zijn verbonden aan persoonlijke, sociale en ecologische contexten, maakte zichtbaar hoe verweven deze betekenisgeving is.

Veraarden blijkt voor deelnemers meer dan een duurzaam alternatief. Het weerspiegelt hun waarden en visie op sterven. Deze vorm van lichaamsbestemming vraagt om beleid dat niet alleen oog heeft voor techniek, maar ook ruimte biedt voor morele, culturele en spirituele betekenisgeving.

Bibliografie

Alma, H. (2020). *Het verlangen naar zin: De zoektocht naar resonantie in de wereld*. Ten Have.

Alma, H. (2023). Pluralism and a spirituality of the (im)possible. *Religions*, 14(3), 373.
<https://doi.org/10.3390/rel14030373>

Alma, H., & Smaling, A. (2010). *Waarvoor je leeft. Studies naar humanistische bronnen van zin*. SWP.

Applewhite, C. (2022). Believing and the disposal of bodies after death. *Frontiers in Psychology*, 13, 1-4. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.971284>

Attig, T. (2001). Relearning the world: Making and finding meanings. In R.A. Neimeyer (Ed.), *Meaning reconstruction and the experience of loss* (pp 33-53). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/10397-002>

Baarda, B., Bakker, E., Fischer, T., Julsing, M., Van Der Velden, T., & Kostelijk, E. (2021). *Basisboek kwalitatief onderzoek: handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Noordhoff Uitgevers.

Baumeister, R. (1991). *Meanings of life*. Guilford Press.

Bergen, J., & Van Den Hoven, J. (2018). *Beoordelingskader Alternatieve vormen van lijkbezorging. Rapport voor het Ministerie van BZK*. Technische Universiteit Delft.
Geraadpleegd op 15 december 2024, van <https://www.designforvalues.tudelft.nl>

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

- Cheng, T. (2023). On the quadrants of the thing-world relations: A critical revision of Hartmut Rosa's resonance theory in terms of thing-world. *The Journal of Chinese Sociology*, 10(1). <https://doi.org/10.1186/s40711-023-00191-8>
- Cirigliano, D. (2023). Natural Organic Reduction as a Means of Body Disposition. *OMEGA - Journal of Death and Dying*, 88(2), 765–773.
<https://doi.org/10.1177/00302228231160341>
- Coöperatie DELA. (2024). *Levenscyclusanalyse (LCA): Huidige en potentiële methoden van lijkbezorging*.
- Davies, D. (2000). Robert Hertz: the social triumph over death. *Mortality - Abingdon*, 5(1), 97–102.
- Davies, D. (2015). *Mors Britannica. Lifestyle and death-style in Britain*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199644971.001.0001>
- Davies, D., & Rumble, H. (2012). *Natural burial: Traditional-secular spiritualities and funeral innovation*. Continuum.
- Do, E. (2024). “Human Composting” as an option for final disposition: Public health considerations in light of the COVID-19 pandemic and its implications on the human composting movement. *Houston Journal Of Health Law & Policy*, 24, 1–34.
- Doughty, C., Tillett, K. (2024). Deregulation of funeral licensing and disposition options in the United States. *Wake Forest Law Review*, 59(4), 851-866.
<https://www.wakeforestlawreview.com/wp-content/uploads/2024/12/Doughty.pdf>
- Engelke, M. (2019). The anthropology of death revisited. *Annual Review Of Anthropology*, 48(1), 29–44. <https://doi.org/10.1146/annurev-anthro-102218-011420>
- Frankl, V. (1978). *De zin van het bestaan: een inleiding tot de logotherapie*. Kooyker.

- Gezondheidsraad. (2020). *Toelaatbaarheid nieuwe vormen van lijkbezorging*.
Gezondheidsraad.
- Hennink, M., Hutter, I., & Bailey, A. (2015). *Qualitative research methods*. SAGE.
- Hertz, R. (1907). *Death and the right hand*. Free Press.
- Humusatie. (z.d.). *Humusatie – Brengt leven!* Geraadpleegd op 20 januari 2025, van
<https://humusatie.be/>
- Kaufman, S., & Morgan, L. (2005). The anthropology of the beginnings and ends of life. *Annual Review of Anthropology*, 34(1), 317–341.
<https://doi.org/10.1146/annurev.anthro.34.081804.120452>
- Keijzer, E., Broeke, H., & Ansems, A. (2014). Milieueffecten van verschillende
uitvaarttechnieken: *Update van eerder TNO-onderzoek*. TNO.
<https://repository.tno.nl/islandora/object/uuid%3Ac3943f95-fa04-40de-9709-9904686c9855>
- Lifton, R. (1973). The sense of immortality: On death and the continuity of life. *The American Journal of Psychoanalysis*, 33(1), 3–15.
<https://doi.org/10.1007/bf01872131>
- Lifton, R., & Olson, E. (1974). *Living and dying*. McGraw Hill.
- MacMurray, N., & Futrell, R. (2019). Ecological death reform and death system change. *OMEGA - Journal of Death and Dying*, 83(4), 859–883.
<https://doi.org/10.1177/0030222819869485>
- Mathijssen, B. (2023a). Thiswordly afterlives: The religious, biosocial and ecological sustainability of the deceased. In R. McManus (Ed.), *The sustainable dead: searching for the intolerable*, (pp10–28). Cambridge Scholars Publishing.

- Mathijssen, B. (2023b). Ritual worlding. Exploring the self-and-world-making efficacy of rituals. *Yearbook For Ritual and Liturgical Studies*, 39, 20–44.
<https://doi.org/10.21827/yrls.39.20-44>
- Mathijssen, B. (Producent). (2024). *De Podkist. Veraarden: De uitvaart van de toekomst* [Podcast]. Geraadpleegd op 20 maart 2025, van
<https://open.spotify.com/episode/1HoWD08tDrID7jw0NQNZUo?si=haK520fdQ2qeNOsdHEng7A>
- Mathijssen, B. (2025). Mapping nature burial in the Netherlands (2003–2023). *Mortality*, 1–32. <https://doi.org/10.1080/13576275.2025.2449904>
- Mathijssen, B. (in press). Key symbols in human composting. In *Fifty years of death studies in Europe*. Routledge.
- McDonnell, T. E., Bail, C. A., & Tavory, I. (2017). A theory of resonance. *Sociological Theory*, 35(1), 1–14. <https://doi.org/10.1177/0735275117692837>
- Mcmanus, R. (2023). Examining sustainability and death. In R. McManus (Ed.), *The sustainable dead: searching for the intolerable*, (pp10–28). Cambridge Scholars Publishing.
- Merchant, C. (2020). Earthcare: Women and the environment. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development*, 62(3), 17–27.
<https://doi.org/10.1080/00139157.2020.1750918>
- Olson, P. (2024). Death at a Planetary scale: Mortality's Moral Materiality in the Context of the Anthropocene. In J. Peterson, N. Dekker & P. Olson (Eds.), *Death's social and material meaning beyond the human*, (pp. 27–41). Bristol University Press.
<https://about.jstor.org/table/jj.8595643.10>
- Park, C. L. (2010). Making sense of the meaning literature: An integrative review of meaning making and its effects on adjustment to stressful life events. *Psychological Bulletin*, 136(2), 257–301. <https://doi.org/10.1037/a0018301>

- Park, C. L. (2017). Distinctions to promote an integrated perspective on meaning: Global meaning and meaning-making processes. *Journal of Constructivist Psychology*, 30(1), 14–19. <https://doi.org/10.1080/10720537.2015.1119082>
- Puchalski, C., Vitillo, R., Hull, S. K., & Reller, N. (2014). Improving the spiritual dimension of whole person care: Reaching national and international consensus. *Journal of Palliative Medicine*, 17(6), 642–656. <https://doi.org/10.1089/jpm.2014.9427>
- Recompose. (n.d.). *How does a human composting vessel work?* | Recompose. Geraadpleegd op 5 juli 2025, van <https://recompose.life/faqs/how-does-a-human-composting-vessel-work>
- Resomatie. (z.d.) *Resomeren, Resomatie of watercrematie*. Geraadpleegd op 20 januari 2025, van <https://www.resomatie.nl>
- Ripple, W. J., Wolf, C., Newsome, T. M., Barnard, P., & Moomaw, W. R. (2020). World scientists' warning of a climate emergency. *BioScience*. <https://doi.org/10.1093/biosci/biz088>
- Robertson, R. (2022). *Human composting is changing the landscape of death care (Literally) - and it could be legal in New York State as soon as next year* [Masterscriptie, Craig Newmark Graduate School of Journalism]. Cuny Academic Works. Geraadpleegd op 15 februari 2025, van https://academicworks.cuny.edu/gj_etds/601/
- Robinson, G. (2023). *Alkaline Hydrolysis: The future of British Death-Styles*. [Doctoral dissertation, Durham university]. Durham e-Theses <http://etheses.dur.ac.uk/15085>
- Rosa, H. (2018). The idea of resonance as a sociological concept. *Global Dialogue*, 8(2), 41–44.
- Rosa, H. (2019). *Resonance: A sociology of our relationship to the world*. Polity.

- Rumble, H., Troyer, J., Walter, T., & Woodthorpe, K. (2014). Disposal or dispersal? Environmentalism and final treatment of the British dead. *Mortality*, 19(3), 243–260. <https://doi.org/10.1080/13576275.2014.920315>
- Scheepers, P., & Tobi, H. (2021). *Onderzoeksmethoden*. Boom.
- Smit, J. (2015). *Antwoord geven op het leven zelf: Een onderzoek naar de basismethodiek van de geestelijke verzorging* [Dissertatie, Vrije universiteit Amsterdam]. Eburon. <https://research.vu.nl/ws/files/42154297/cover.pdf>
- Spade, K. (2013). *Of dirt and decomposition: Proposing a place for the urban dead* [Masterscriptie, University of Massachusetts]. ScholarWorks@UMass Amherst. <https://doi.org/10.7275/4111840>
- Stengs, I. (2014). Sacred waste. *Material Religion*, 10(2), 235–238. <https://doi.org/10.2752/175183414x13990269049482>
- Vzinfo. (z.d.). *Sterfte | Volksgezondheid en Zorg*. Geraadpleegd op 26 maart 2025, van <https://www.vzinfo.nl/sterfte>
- Stichting PZNL. (2018). *Zingeving en spiritualiteit in de palliatieve fase*. In www.palliaweb.nl. Geraadpleegd op 7 maart 2025, van <https://palliaweb.nl/richtlijnen-palliatieve-zorg/richtlijn/zingeving-en-spiritualiteit>
- Susen, S. (2019). The resonance of resonance: Critical theory as a sociology of world-relations? *International Journal of Politics Culture and Society*, 33(3), 309–344. <https://doi.org/10.1007/s10767-019-9313-6>
- Taylor, C. (1989). *Sources of the Self: The Making of the Modern Identity*. Harvard University Press.
- Uitvaartverzekering. (z.d.). *Zeemansgraf: is het nog toegestaan?* Geraadpleegd op 6 januari 2025, van <https://www.uitvaartverzekering.nl/onderwerpen/zeemansgraf>

Van Dale. (z.d.). *Betekenis*. In *Van Dale Online*. Geraadpleegd op 28 december 2024 van <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis>

Van Dale. (z.d.). *Zingeving*. In *Van Dale Online*. Geraadpleegd op 28 december 2024 van <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/zingeving>

Van Elk, M., & Aleman, A. (2016). Brain mechanisms in religion and spirituality: An integrative predictive processing framework. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 73, 359–378. <https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2016.12.031>

Van Lanen, M. (2010). Inductief én deductief analyseren bij kwalitatief onderzoek: Het geheel is meer dan de delen. *KWALON*, 15(1). <https://doi.org/10.5117/2010.015.001.008>

Venbrux, E. (2007). Robert Hertz's seminal essay and mortuary rites in the Pacific region. *Journal de la Société des Océanistes*, 124, 5–10. <https://doi.org/10.4000/jso.712>

Veraarden. (z.d.). *Kunnen we na onze dood onderdeel blijven van de kringloop?*
Geraadpleegd op 23 maart 2025, van <https://www.veraarden.nl/>

Vereniging van Geestelijk VerZorgers (2015). Beroepsstandaard Geestelijk Verzorger 2015.

Verhoeven, N. (2023). *Thematische analyse: patronen vinden bij kwalitatief onderzoek*. Boom.

Walter, T. (2025). Resonance and alienation in dying. *Mortality*, 1–19. <https://doi.org/10.1080/13576275.2025.2450238>

Wisnewski, O. (2023). *Analysis of environmental-ethical concerns within the United States funeral industry* [Masterscriptie. Virginia Polytechnic Institute and State University]. Virginia Tech.

Bijlagen

Bijlage 1 Topiclijst

- Wie ben je? Wil je wat over jezelf vertellen?
- Wanneer hoorde je voor het eerst over veraarden?
- Hoe past veraarden binnen je persoonlijke waarden of levensbeschouwing
- Welke aspecten van veraarden vind je belangrijk of spreken je het meeste aan en waarom?
- Wat zijn je motivaties bij deze keuze?
- Zijn er maatschappelijke ontwikkelingen die invloed hebben op je overweging?
- Wat betekent de mogelijkheid van veraarden voor je?
- Hoe helpt veraarden om betekenis te geven aan sterfelijkheid en/of rouw?

Bijlage 2 Oproep LinkedIn

Voor mijn masterscriptie Geestelijke Verzorging doe ik **onderzoek naar de motivatie** van mensen om **voor veraarden** te kiezen als nieuwe vorm van lichaamsbestemming na overlijden.

Hoewel het op dit moment nog niet is toegestaan in Nederland is er een groeiende belangstelling voor veraarden als natuurlijker alternatief voor begraven en cremeren. Bij veraarden komt de overledene in een organisch mengsel van hooi en stro te liggen waarin zich micro-organismen bevinden die ons lichaam verteren. Het eindresultaat is vruchtbare compost.

Ben jij iemand die hierover nadenkt of deze optie overweegt? Dan kom ik graag met je in contact! In een interview (online of live) wil ik jouw overwegingen en beweegredenen verkennen.

Wil je me helpen of ken je iemand die hierin geïnteresseerd zou kunnen zijn? Stuur me een persoonlijk bericht of een email naar o.m.j.kerkvliet@student.rug.nl of laat een reactie achter. Delen wordt gewaardeerd! ❤️

#Veraarden #HumaanComposteren #Duurzaamheid #EthischeKeuzes
#MaatschappelijkeOntwikkeling#GeestelijkeVerzorging

Rijksuniversiteit Groningen

Informatieblad Onderzoek Veraarden

Wat is het doel van dit onderzoek?

Het doel van het onderzoek is om inzicht te krijgen in de aantrekkingskracht van veraarden als een betekenisvolle uitvaarttechniek. Ik wil onderzoeken waarom mensen de keuze voor veraarden overwegen, welke diepere betekenis mensen er aan geven, vooral in relatie tot de dood, en op welke manier deze betekenissen tot uiting komen. Met dit onderzoek hoop ik een bijdrage leveren aan het bredere maatschappelijke gesprek over veraarden.

Wie voert dit onderzoek uit?

Oda Kerkvliet, masterstudent Geestelijke Verzorging aan de faculteit Religie, Cultuur en Maatschappij (Rijksuniversiteit Groningen). Begeleider is Dr. Brenda Mathijssen.

Wie kan er deelnemen?

U kunt deelnemen als u interesse hebt in veraarden. Deelname is vrijwillig. Als u jonger bent dan 16 jaar heeft u toestemming nodig van uw ouder(s)/wettelijk vertegenwoordiger(s) voor deelname.

Wat moet ik doen als ik meedoe aan het onderzoek?

U neemt deel aan een persoonlijk interview. Hierin bespreken we uw persoonlijke ervaringen en ideeën. De interviews vinden plaats bij u thuis of een andere plek naar uw keuze. Van de interviews wordt een audio opname gemaakt.

Toestemming geven voor deelname

Als u deelneemt aan dit onderzoek, wordt u gevraagd een toestemmingsformulier te ondertekenen om aan te tonen dat u akkoord gaat met deelname. U kunt ook mondeling toestemming geven op audio-opname.

Hoe worden mijn persoonlijke gegevens beheerd en gebruikt?

Alle informatie die tijdens dit onderzoek over u wordt verzameld, wordt vertrouwelijk behandeld. De enige die toegang hebben tot de onbewerkte data zijn de interviewer, de onderzoeksassistent en de begeleider van het onderzoek. De interviews worden getranscribeerd en geanonimiseerd. Dit betekent dat bij informatie over u uw naam en andere identificerende kenmerken worden verwijderd, zodat u niet kunt worden herkend.

Bestanden worden gedurende het onderzoek digitaal opgeslagen op een beveiligde schijf van de Rijksuniversiteit Groningen. Na afronding van het project worden de bestanden voor een periode van 10 jaar gearchiveerd. De geanonimiseerde transcripten worden beschikbaar gesteld aan Dr. Brenda Mathijssen voor eventueel vervolgonderzoek. Hierbij wordt de Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit gevolgd.

Tijdpad

De interviews worden afgenomen in februari en maart 2025.

Wat gebeurt er als ik besluit me terug te trekken?

Neem vóór 1 april 2025 contact op met Oda Kerkvliet om u terug te trekken uit het onderzoek; alle informatie die u hebt verstrekt, kan dan nog worden verwijderd.

Wat zijn mogelijke risico's van deelname?

Deelname aan dit onderzoek zal voor u waarschijnlijk geen nadelen of risico's opleveren die groter zijn dan u normaal gesproken in uw dagelijks leven tegenkomt. We bespreken gevoelige onderwerpen rondom het thema veraarden.

Wat zijn mogelijke voordelen van deelname?

De bevindingen van dit onderzoek zullen bijdragen aan een beter begrip van de behoefte aan nieuwe vormen van lijkbezorging, in het bijzonder veraarden. De bevindingen zullen een bijdrage leveren aan de bredere maatschappelijke discussie over veraarden.

Met wie kan ik contact opnemen als ik vragen of opmerkingen heb over dit onderzoek?

Oda Kerkvliet

o.m.j.kerkvliet@student.rug.nl

06-53 81 77 51

Toestemmingsformulier onderzoek veraarden

Ik ga akkoord met deelname aan het onderzoek

Ja/Nee

Ik heb de mogelijkheid gekregen om vragen te stellen
over het onderzoek

Ja/Nee

Mijn interview mag ook gebruikt worden voor verder onderzoek

Ja/Nee

Naam deelnemer

Handtekening

Datum

Naam onderzoeker

Handtekening

Datum

Bijlage 4 Demografische gegevens geïnterviewden (onder pseudoniem)

Deelnemer	Leeftijd	Gender	Provincie	Opleidingsniveau
Daan	48	V	Groningen	HBO
Sjors	73	M	Utrecht	WO
Kees	51	V	Overijssel	HBO
Annie	68	V	Utrecht	MBO
Robin	46	V	Utrecht	WO
Ans	46	V	Utrecht	WO
Aart	49	M	Zuid-Holland	WO
Pien	24	V	Friesland	HBO
Bente	41	V	Utrecht	WO
Maaïke	44	V	Utrecht	HBO
Dorien	69	V	Groningen	WO
Jip	37	V	Zeeland	WO
Sam	37	V	Brabant	-
Frans	56	M	Noord-Holland	WO
Guus	56	V	Gelderland	WO

Bijlage 5 Benoemde aspecten van veraarden met daaraan gekoppelde waarden

	Aspecten benoemd door deelnemers	Gekoppelde waarden
Ethisch	Veiligheid Gecontroleerd proces	Zorgvuldigheid/ veiligheid
	Betaalbaarheid Infrastructuur	Rechtvaardigheid en toegankelijkheid
	Nuttig hergebruik Compost voor positief doeleinde: herstel biodiversiteit, biologische landbouw Minder belastend voor milieu	Ecologische verantwoordelijkheid
	Zelf keuze maken over bestemming compost Compost niet naar industrie, niet naar traditionele landbouw Compost wel/niet in eigen tuin Nabestaanden beslissen	Autonomie en beslissingsruimte
	Drijfveer om veraarden op kaart te zetten	Verantwoordelijkheid voor toekomstige generaties
Esthetisch	Zachtheid Rijkdom Eenvoud door natuurlijke ontbinding Lichaam in organisch mengsel	Troostrijke beleving van het proces
	Baarmoeder Wiegen 40 dagen: schoonheid, gemoedelijkheid, bijbels, selamatan, synchroniciteit eerste rouw	Symbolische gelaagdheid, Tijdelijkheid, gemoedelijkheid

	Bloementuin Compost opnemen in natuur Intelligentie natuur Natuur als voorbeeld	Natuurlijke schoonheid
	Gedenkplek Goede herinneringen Betekenisvolle plek Troostrijke, rituele uitstrooiing	Rituele schoonheid en herinnering
Existentieel	Circle of life	Natuurlijke kringloop
	Terug naar moeder aarde	Terug naar oorsprong
	Verbondenheid met mens, dier, natuur, resonantie	Verbondenheid met groter geheel
	Voedsel/ energie voor aarde	Voortleven via compost
	Iets willen nalaten	Continuïteit na de dood
	Ruimte, blijheid, vrijheid, rust	Ontroering, dankbaarheid
	Gebruik compost geeft zin/ continuïteit na de dood	Betekenis vinden in cyclisch voortbestaan

Bijlage 6 Motieven voor veraarden

	Persoonlijk (mens-mens)	Sociaal (mens-systeem)	Ecologisch (mens-natuur/transcendente)
Ethisch	• Schuldgevoel • Zelf regie nemen	• Afzetten tegen bestaande vormen • Maatschappelijke verandering ondersteunen	• Duurzamer alternatief • Geen ruimte willen innemen na de dood
Esthetisch	• Het natuurlijke proces als voorbeeld • Troostrijk beeld compost	• iets moois willen meegeven aan kinderen • iets ritueels of symbolisch willen nalaten	• Schoonheid cyclus • Leven voortbrengen via compost
Existentieel	• Laatste ontbrekende puzzelstukje om leven los te laten		• Dankbaarheid tonen, iets terugdoen • Opgaan in groter geheel • Lichaam vrij teruggeven aan de natuur

Bijlage 7 Template Data Management Plan

This template is based on the Faculty's Research Data Protocol and the Dutch Code of Conduct for Scientific Integrity

1. General	
1.1 Name & supervisor State your name, the name of your supervisor and the date this form was discussed with him or her.	Naam: Oda Kerkvliet Supervisor: Dr. B. Mathijssen Datum: 22 april 2025
1.2 Organisation (if applicable) Provide details on the organisation where the research takes place if this applies (in case of an internship).	Niet van toepassing
1.2 Description of the research project Provide a short description of the project and the central research question.	Hoofdvraag: welke persoonlijke motivaties en maatschappelijke factoren beïnvloeden de keuze voor veraarden als vorm van lichaamsbestemming en welke betekenis geven mensen hieraan?

2 Data collection – the creation of data	
Which data formats or which sources are used in the project? For example: - theoretical research, using literature and publicly available resources - Survey Data - Field Data - Interviews	Literatuur en interviews
3.3 Methods of data collection What method(s) do you use for the collection of data. (Tick all boxes that apply)	☒ Public sources (e.g. University Library) ☐ Structured individual interviews ☒ Semi-structured individual interviews ☐ Structured group interviews

	☐ Semi-structured group interviews ☐ Observations ☐ Survey(s) ☐ Experiment(s) in real life (interventions) ☐ Secondary analyses on existing datasets ☐ Other (explain):
--	--

3. Human subjects and research ethics	
3.1 How intrusive is your research? Can your research potentially have any harmful effects or consequences? For example, some resources, such as manuscripts can be fragile and brittle. Some materials may therefore become damaged in the process. Can your research activities also possibly lead to sacrilege, or contribute to social tensions within a community? Will your research deal with things that might be considered sacred to some people, and that should not be profaned? Is there a significant environmental impact?	No .
3.2 Does your research involve the participation of human subjects? IF YES: Please fill in the questions found in the appendix 3 on human subject research.	Yes
3.3 – Collecting personal data Will you be collecting personal data? (See appendix 4)	Yes: - Age - Gender - Education

If you are conducting research with personal data you have to comply to the General Data Privacy Regulation (GDPR). <i>What is personal data?</i> Personal Data is any information relating to an identified or identifiable natural person ('data subject'); an identifiable natural person is one who can be identified, directly or indirectly, in particular by reference to an identifier such as a name, an identification number, location data, an online identifier or to one or more factors specific to the physical, physiological, genetic, mental, economic, cultural or social identity of that natural person (art. 4 GDPR) https://www.gdpreu.org/the-regulation/key-concepts/personal-data/	- Province
Storage, Sharing and Archiving	
3.4 Where will the (raw) data be stored <i>during</i> research? If you want to store research data, it is good practice to ask yourself some questions: • How big is my dataset at the end of my research? • Do i want to collaborate on the data? • How confidential is my data? • How do I make sure I do not lose my data? The x: and y: drives of the RUG network are for most research projects the easiest and readily available solutions. Both drives are regularly backed- up, so no worries about that. If you need to share data within the RUG the y-drive is the best solution. Both drives are easily accessible from elsewhere by login into uwp.rug.nl	☐ X-drive of UG network ☐ Y-drive of UG network ☐ (Shared) UG Google Drive ☐ Unishare ☒ Personal laptop or computer ☒ External devices (USB, harddisk, NAS) ☐ Other (explain):

For datasets that should be shared with students or with external research partners Unishare is an option. Need more information? Take a look at the site of the Digital Competence Centre (DCC) Feel free to contact the DCC for questions: dcc@rug.nl	
3.5 Storage after your research Are you planning to store / archive the data after you have finished your research? When yes, please explain where and for how long. Also explain who has access to these data NB do not use a personal UG network or google drive for archiving data!	☐ X-drive of UG network ☒ Y-drive of UG network ☐ (Shared) UG Google Drive ☐ Unishare ☐ Personal laptop or computer ☐ External devices (USB, harddisk, NAS) ☐ In a repository (i.e. DataverseNL) ☐ Other (explain): The retention period will be 10 years.
3.6 Sharing of data With whom will you be sharing data during your research? For example, if you are taking an internship at a company, and you store UG-data on the drive of that company, then this would count as such.	☐ Universities or other parties within the EU/EEA ☐ Universities or other parties outside the EU/EEA ☒ I will not be sharing data

4 – Final comments	
Thank you for filling in the RDMP. Do you have any other information that was not addressed in this template that you think is useful to mention?	No

Please answer these questions when you do human subject research. Include this document in your BA or MA thesis as an appendix. In some cases an explanation is required. Please keep the answers brief, but avoid a telegram-style.	
1. Vulnerability 1.1. Will the research project involve participants who are in any way vulnerable? Explanation: human subjects may be "vulnerable persons", depending on the circumstances relating to the project and or the research subject. People may be vulnerable when for example: - they are below the age of 18, - they cannot freely give their consent or freely oppose participation in the research (e.g. students who have to participate in a research project in order to get credits); - they may not be fully able to form an opinion about the processing of their personal data (i.e. people with learning disabilities) - the processing of personal data about them could be harmful to them (e.g. processing of opinions of people about their current job). (See appendix 4.)	My research project involves: - Adults (not vulnerable) ≥ 18 years Voluntary participation in interviews
2. Providers of personal data 2.1. Who will provide the personal data to be used in the study? If the personal data will be provided by an external party (not being the student or the UG), please describe the party/parties and	☒ Data is obtained from the participants directly (e.g. via interviews). ☐ Data is supplied by the University of Groningen (e.g. a pre-existing data set that is offered by the UG).

indicate for each party whether an agreement has been signed. This may be the case when you do an internship or if e.g. a hospital provides you the data. In the case of interviews or surveys, the researcher provides the data himself. These data can be obtained from the subjects, or supplied by the UG (in case if you are going to use data sets that already exist, secondary use.)	☐ Data have been supplied by an external party (please explain below).
2.2. Is (informed) consent) of the research subjects necessary in order to process the data?	- Yes, informed consent is required. Written consent has been obtained prior to interview.
2.3. Will participants be enlisted in the project without their knowledge and/or consent? (E.g. via covert observation of people in public places, or by using social media data.)	No
2.4. How will you recruit participants?	Via the Stichting Veraarden and additional via an invitation on online platform LinkedIn.
3. Safety 3.1. How might your research have a direct impact on the lives of your research participants? Are there any doubts or concerns regarding the safety and /or wellbeing of the research participants during the research period? Impact can happen during and after the research project. For example, because their life world is interfered with; it may be dangerous for them to work with you; their privacy is at stake; or when the research may make them feel uncomfortable in any way.	None
3.2. Are there any doubts or concerns regarding your own safety and /or wellbeing (or of any of your fellow students) during the research period?	No

3.3. How will you handle the risks of your research project?	<i>Not applicable</i>
4. Categories of personal data that are processed	☐ Nationality ☐ BSN (Citizen's Service Number) or V-number (registration number) ☐ Name and address details ☐ Telephone number ☐ Email address ☐ IP-addresses and/or device type ☐ Job information ☐ Information revealing racial or ethnic origin ☐ Information revealing a person's political opinions ☐ Information about a person's physical health ☐ Information on a person's mental health ☐ Information about a person's sex life or sexual orientation ☐ Information revealing religious or philosophical convictions ☐ Information revealing membership of a trade union ☐ Biometric information ☐ Genetic information ☐ Criminal record ☒ Other (please explain below) - Age - Province - Education - Gender
5. Technical/organisational measures 5.1 Select which of the following security measures are used to protect personal data.	☒ Pseudonymisation ☒ Anonymisation ☐ File encryption

See the FAQ for more information on the difference between pseudonymisation and anonymisation.	☐ Encryption of storage ☐ Encryption of transport ☒ Restricted access rights ☐ VPN ☐ Regularly scheduled backups ☐ Physical locks (rooms, drawers/file cabinets) ☐ None of the above ☐ Other (describe below):
6. Data transfer 6.1. Is there any personal data transferred to countries outside the European Economic Area (EU, Norway, Iceland and Liechtenstein), or will you conduct research in any non-EU/EEA country?	No
When you would like help filling in the form, or when you have questions or remarks, please discuss this with your supervisor, or contact the faculty's privacy and security coordinator: h.a.ten.have@rug.nl	